

Tartu Ülikool

Kultuuriteaduste instituut
Eesti ja võrdleva rahvaluule osakond

Selinda Marie Rosalie Särev

**“Kas sul *goss*’i on?” ehk klatšist noorte eesti naiste
eludes**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Anastasiya Astapova

Tartu 2024

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised lähtekohad ja varasem uurimislugu.....	6
1.1. <i>Klatš, kuulujutt ja muistend</i> ehk terminoloogiast.....	6
1.2. Klatši kui omaette žanri uurimise võimalikkusest folkloristikas	9
1.3. Klatš ja sugu.....	12
1.4. Klatši funktsioonid	14
1.4.1. Klatš kui infoallikas	14
1.4.2. Klatš kui maine kujundaja.....	15
1.4.3. Klatš grupisisese korra hoidjana	17
1.4.4. Meelelahutuslik funktsioon.....	18
1.5. Eemiline ja eesiline vaade klatšile	19
2. Allikad ja meetodid	22
2.1. Intervjuud	22
2.2. Andmete töötlemine ja analüüsimine.....	24
3. Klatš noore eesti naise elus	26
3.1. <i>Klatš</i> kui sõna ja klatš kui tegevus	26
3.2. Klatš naiste perspektiivist	29
3.2.1. Tüüpiline klatšija.....	30
3.2.2. Klatšimine kui sotsiaalne situatsioon.....	32
3.2.3. Kellest ja millest räägitakse	35
3.2.4. Milleks naistele klatš?	36
3.3. Meeste vaade klatšimisele.....	41
Kokkuvõte.....	44

Kasutatud allikad.....	47
Intervjuud	47
Kirjandus	48
Summary	53
Lisa 1. Esialgne küsitluskava	55
Lisa 2. Instagramis jagatud üleskutse osaleda intervjuus.....	56

Sissejuhatus

Klatš on miski, mis paistab inimestes tekitavat intuiitivset vastumeelsust. Ometi on tegemist üsnagi loomuliku nähtusega, mis end ühel või teisel moel vestlustesse sisse pikib. Huvi klatši kui uurimisteema vastu tärkas minus 2023. aasta sügisel, kui hakkasin üha rohkem tähele panema selle võrdlemisi suurt osakaalu oma igapäevavestlustes. Teema üle pikemalt järele mõeldes jõudsin kahele enda jaoks olulisele järeldusele: esiteks seostatakse klatšimist eeskätt naistega ning teiseks suhtutakse sellesse üldiselt halvustavalt. Nende kahe asjaolu koosinemine intrigeeris mind, mistõttu otsustasin teemasse rohkem süveneda. Kuigi Eesti ühiskond on muutumas üha sooneutraalsemaks, võib igapäevaelus siiski kohata palju varjule jäävat soolist vahetegemist. Võrdsema ühiskonna poole püüdlisel on oluliseks sammuks sellised tendentsid nähtavaks muuta ja neid analüüsida. Just sellest saingi tõuke kirjutada oma lõputöö noorte naiste suhtest klatšiga.

Selle bakalaureusetöö esmane eesmärk on avada klatšimist eemilisest vaatepunktist lähtuvalt ehk selle kaudu, kuidas inimesed ise seda näevad ja tunnetavad. Seejuures olen erilist rõhku pööranud soolistele iseärasustele ning implikatsioonidele, mis klatšiga käsikäes käivad. Empiiriliste allikatena olen kasutanud 13 poolstruktureeritud intervjuud, mida olen seejärel temaatiliselt analüüsinud. Intervjuudest kaheksa kajastavad naiste ning viis meeste seisukohti – kuna fookuses on naiskogemus, olen just naiste vastustele antud töö raames rohkem rõhku pööranud. Mõlema soopole kaasamise taotluseks on jõuda terviklikuma ning mitmekülgsema käsituseni klatšist. Samuti võimaldab see avada kummagi soo kohta käivad soostereotüüpe ning neid 'kontrollida'.

Töö on jaotatud kolmeks suuremaks peatükiks, millest esimene keskendub teoreetilisele taustale, teine allikatele ning meetoditele ning kolmas empiirilise ainese analüüsile. Esimeses peatükis annan ülevaate varasemast klatšiteemalisest kirjandusest, toetudes väga mitmete erinevate teadusdistsipliinide käsitlustele. Teoreetilise osa mitmekesisus tuleneb ühtpidi sellest, et seni on klatši folkloristikas käsitletud minimaalselt, mistõttu on teiste valdkondade töödele toetumine möödapääsmatu. Selle töö raames olen kasutanud kirjandust peamiselt psühholoogiast, antropoloogiast ja sotsioloogiast, aga ka mitmest

teisest distsipliinist. Valdkondi ühendav käsitlus võimaldab teisalt luua ka laiemat arusaamist klatšist kui nähtusest ning pakub seega mitmekülgsemat tausta ka käesolevale tööle.

Minu taotlus selle tööga on anda noortele naistele hääl, avamaks nende vaatepunkti teemal, millega neid tihti üsnagi meelevaldselt ning mitte kuigi heamaiguliselt seostatakse. Antud uurimus pakub klatšile ühiskondliku vaatega võrreldes neutraalsemat ning positiivsemat kuvandit, avades ja rõhutades teistest rääkimise funktsioone ja eesmärke eemilisest perspektiivist lähtuvalt. Sellega paralleelselt juhivad uurimistulemused aga tähelepanu sellele, kuivõrd juurdunud on ühiskondlikud eelarvamused ka üksikisikutesse, kes neid kannavad ja kinnitavad. Need kaks vastuolulist, ent samaaegselt eksisteerivat tõde annavad laiemat sissevaadet sellesse, kuivõrd mitmetahulise ning keerulise kultuurinähtusega on klatši puhul tegemist. Kuna klatš on üsnagi vähe uuritud teema folkloristikas, ei ole siin töös mõistagi tegemist lõplikult põhjanevate tulemustega, küll aga uksepaotusega potentsiaalselt väga viljakasse folkloristikaalasesse uurimisvaldkonda.

Tahaksin tänada oma juhendajat Anastasiya Astapovat, kes on olnud kogu kirjutamisprotsessi jooksul väga kannatlik ja julgustav. Samuti soovin tänada kõiki intervjuudes osalenud noori, kes leidsid aega oma päevas, et minuga mõtteid vahetada – mitte ainult ei võimaldanud see mul käesolevat tööd kirjutada, vaid samuti pakkus ka ohtralt isiklikku mõtteainet ning inimlikku rõõmu.

1. Teoreetilised lähtekohad ja varasem uurimislugu

1.1. *Klatš, kuulujutt ja muistend* ehk terminoloogiast

Selleks, et mõtestada klatši rolli rahvaluule uurimises, aga ka tavaelus üldse, olen pidanud oluliseks esmajoones kaardistada mõiste täpne tähendusväli ning selle kokkupuutepunktid teiste sarnaste kontseptsioonidega. Siinkohal avan peamiselt kolme mõistet, mis teemat uurides kõige sagedamini esile kerkisid: *klatsš* (inglise keeles *gossip*), *kuulujutt* (inglise keeles *rumour*) ja *muistend* (inglise keeles *legend*, samuti *contemporary legend*). Mõisteid defineerides ja diferentseerides olen võtnud arvesse nii eesti- kui ingliskeelseid, nii folkloristika- kui ka psühholoogiaalaseid (teadusdistsipliin, milles klatši kõige rohkem uuritud on) käsitlusi.

Ingliskeelses folkloristikaalases erialakirjanduses on kolme mõiste erinevustele tähelepanu pööranud Gail De Vos. Ta tõdeb, et kuigi kuulujutul ja klatšil on kattuvaid äärealasid, on klatšijutu keskmes üldjuhul *keegi* ning kuulujutu keskmes *miski*, kusjuures mõlemal juhul pretendeeritakse tõe (De Vos 1996: 21-22). Seega väljendub kahe žanri erinevus suuresti jutu 'peategelases'. Lisaks sellele rõhutab De Vos kuulujutu võimet tekitada uusi sotsiaalseid võrgustikke erinevalt klatšist, mis enamasti mööda juba olemasolevaid sotsiaalseid ringkondi liigub. (Tänapäevast) muistendit ja kuulujuttu eristab aga narratiivsuse määr, kusjuures tänapäevane muistend kujutab endast väljaarendatud ning detailset lugu (De Vos 1996: 21).

Folkloristidest enam on klatši ja *klatsši* mõtestamisele tähelepanu pööranud psühholoogid. Mõistete defineerimisel on lähtunud sedapuhku erialaspetsiifikast – nähtuste psühholoogilistest funktsioonidest, mis on kahtlemata olulised ka folkloristlike uurimuste raames. Folkloristide poolt rohkelt tsiteeritud Nicholas DiFonzo ja Prashant Bordia on samuti piiritlenud kõigi kolme mõiste tähendusväljad. Nende sõnul on klatš hinnanguline vestlus üksikisikute kohta, mille eesmärk on reguleerida sotsiaalseid suhteid ja positsioone, seevastu kuulujuttu on nad defineerinud ebakindlates oludes üleskerkiva ning ringleva infona, mis võib aidata inimestel olukorraga paremini toime tulla (DiFonzo ja Bordia 2007: 27-28). Siit selgub üks nähtuseid eraldav tõsiasi, mida on välja toonud ka

näiteks Rosnow ja Foster (2005:1): klatšile on omane teatav eksklusiivsus, mis toetub vestlevate osapoolte ühisosale, seevastu kuulujutt on universaalsem ning avalikum. Tegelikult osutab klatšimise privaatsusele ka inglisekeelne sõna ise. *Gossip* on nimelt tulnud sõnast *godsib*, mis viitab kitsamalt ristivanematele, laiemalt aga lihtsalt inimese lähedasimatele inimestele ning nendega läbikäimisele (Dunbar 2004: 100). Lisaks tegevusele on privaatset laadi ka jutu sisu: klatš keerleb alati teiste inimeste eraelu sündmuste ümber (DiFonzo ja Bordia 2007: 28). Eelmisest kahest eraldavad autorid ka tänapäevaseid muistendeid, mille esmane funktsioon on üldiste moraalsete hoiakute ja väärtuste kinnistamine meeleolukate lugude kaudu (DiFonzo ja Bordia 2007: 27-29). Psühholoogide seisukohti arvestades võib öelda, et kuulujuttu, klatši ja muistendit eristab nii paigutumine privaatne-avalik skaalal kui ka nende sotsiaalne funktsioon, olles seega olemuslikult erinevad.

Siinkohal on paslik nentida, et kuigi psühholoogid paistavad tajuvat klatši kui eraldi nähtust, ei olda siiski täpses definitsioonis ühel nõul. Ralph L. Rosnow ja Gary A. Fine (1976: 84) väidavad, et sellele vaatamata on intuiitiivselt üpris lihtne eristada klatši muust jutust – klatš on nende sõnul ebaoluline info, n-ö *small talk* kellegi kohta, mis võib, aga ei pruugi olla tõene. Reaalset akadeemilist sõnakasutust uurides on Dores Cruz jt (2021: 275) leidnud, et klatšist (*gossip*'ist) kõnelevate artiklite lõikes defineeritakse mõistet erinevalt, olles aga üksmeelel selle osas, et tegemist on saatjalt kuulajale suunatud suhtlusega, mille keskmes on keegi kolmas, kes juures ei viibi või pole vestlusest teadlik. Selles definitsioonis ei selgu kuigi palju klatšijate või klatši esilekutsuva konteksti kohta, ent tugev rõhk on juba varem väljatoodud aspektil, et klatš kõneleb *kellestki*.

Eestikeelses folkloristikaalases teaduskirjanduses kohtab *klatsi* mõistet minimaalselt. Kui, siis möödaminnes ja käsikäes *kuulujutu* mõistega (vt Järv 2015: 534; Kalkun 2006: 138). Sellest järelduvalt võib öelda, et klatši peetakse kuulujutuga sünonüümseks nähtuseks, kusjuures kahe mõiste omavahelisi seoseid ei käsitleta. Rohkem on aga avatud *kuulujutu* mõistet, eristades seda seejuures *muistendi* žanrist. Žanrieristusele on rõhku pööranud Eda Kalmre, kelle kahele artiklile „Muistendi ja kuulujutu karakteristikatest“ (2008) ning „Väikese rahva „suured lood“ – rahvajuttude kaudu konstrueeritud eneseesitlusest“ (2012) ma siinkohal toetungi.

Kalmre (2008: 28-29) on mõtestanud muistendit kui traditsioonilist ning kollektiivset, ent siiski muutumisvõimelist žanrit, mida seostatakse eeskätt minevikusündmustega. Kuulujutt on seevastu kaduvam, enamasti vaid jutustamishetkel eksisteeriv jutt (Kalmre 2008: 28). Kahe žanri erinevuse tuumaks on aga narratiivsuse kohalolu ühes ning puudumine teises, kusjuures võib sama info esineda narratiivsel kujul muistendina kui ka lihtlauselise konstateeringu kujul kuulujutuna (Kalmre 2008: 29). Selle käsitluse järgi eristab kahte žanrit peaaesjalikult vorm, kusjuures sisu võib kattuda, st esineda mõlemas kuues. Kaht jutuliiki ühendavaks jõuks on veel nende väljendatavad uskumused ja peegeldused kaasaegse ühiskonna püüdlustest ja vajadustest, millest võib lugusid kuuldes aimu saada ka aastaid hiljem, isegi kui lugu ise enam usutavana ei mõju (Kalmre 2012: 323, 331). Siinkohal viitab Kalmre Gary Alan Fine'ile ja Bill Ellisele, kes nendivad, et žanrite eristamisest olulisem on uurida ühiskonnas asetleidvaid protsesse, mis muistendite ja kuulujuttude tekke taga on (Fine ja Ellis 2010: 4, vt ka Kalmre 2012: 323).

Kokkuvõttes võib öelda, et žanrieristustele on inglisekeelses kontekstis rohkem tähelepanu pööratud, kusjuures käsitletakse erinevusi olemuslikena. Siinkohal tasub mainida, et lisaks folkloristidele ja psühholoogidele on klatši uurinud ka näiteks antropoloogid, sotsioloogid, filosoofid ja õigusteadlased, kelle teemakohaseid käsitlusi kajastan ka selle töö raames. Ühtpidi on tegemist väga praktilise vajadusega – klatšiteemalisi folkloristikaalaseid uurimusi on lihtsalt niivõrd vähe. Teisalt viitab distsipliinideülene huvi klatši vastu sellele, et klatš on universaalselt puudutav ning seejuures väga mitmetahuline aines. Seetõttu on seda ka oluline uurida erinevatest vaatepunktidest lähtuvalt.

Eestikeelses kirjanduses on mõistete eristamist ning defineerimist vähem oluliseks peetud ning rõhutatud pigem žanrite ühisosale ning juttude taga olevatele tagamaadele. Selle töö raames olen siiski pidanud oluliseks *klatši* terminit piiritleda, kusjuures olen lähtunud Does Cruz jt (2021: 275) miinimumdefiniitsioonist, mille järgi on klatš kahe osapoole vaheline vestlus, mis puudutab kedagi kolmandat, kes vestlusest teadlik pole. Selline definiitsioon on üsnagi lai, mistõttu on seda võimalik rakendada erinevasisulistele vestlustele, jätmata seejuures midagi olulist kõrvale.

1.2. Klatši kui omaette žanri uurimise võimalikkusest folkloristikas

Eelmises peatükis näitasin, et kuigi eestikeelses erialakirjanduses kiputakse klatši kuulujutuga ühte patta panema, on neil siiski eristavaid jooni, mis annavad põhjust kahte žanrit eraldi käsitleda. Klatši kui omaette žanri uurimist toetavad mitmed eelmisel sajandil aset leidnud suunamuutused folklooriuuringutes. Järgnevalt tutvustangi mõningaid omal ajal uuenduslikke ideid, mis on tänapäeva folkloori, sealhulgas klatši uurimise seisukohalt olulised.

Enne 20. sajandi teist poolt lähtus folkloristika üsna rangelt vaid tekstide endi uurimisest: uuriti muuseas näiteks tekstide struktuuri ja neis esinevaid motiive (Jaago 2011: 68). Rahvajuttude seisukohalt tähendas see jutu käsitlemist tervikliku üksusena ning selle analüüsimist, ilma et jutustamistegevust või -situatsiooni oleks kuigi oluliseks peetud. Sellele vastukaaluks on Dan Ben-Amos artiklis „Folkloori defineerimine konteksti kaudu“ (2009a: 16-17) välja pakkunud teistsuguse lähenemise, mõtestades sedapuhku folkloori hoopis kontekstikeskselt ning rõhutades seda kui loovat tegevust: „Kultuurikontekstis ei ole folkloor mitte asjade kogum, vaid protsess – kommunikatiivne protsess, kui olla täpne“. Sellisest vaatevinklist vaadatuna omandab tegevus ise samaväärse staatuse selle käigus või tulemusel valmiva tekstiga. Tekstist kaugemale vaatamine on kindlasti kõnekas klatši ja klatšimise uurimise seisukohalt. Kuna klatšitavateks isikuteks on enamasti lähedased tuttavad (Ellwardt jt 2012: 203), on klatšijatel eeldatavasti olemas ka varasemad taustateadmised kõnealustest isikutest, mis võivad olla klatši mõistmise seisukohast vajalikud. Kuna räägitavas tekstis endas ei pruugita neid teadmisi üle korrata, ei omanda jutt kolmanda isiku jaoks samasugust tähendust. Seepärast võib, vähemalt mõnikord, klatšist kui tekstist tähendusrikkamaks uurimisaineks osutada klatšimine kui tegevus.

Teiseks oluliseks folkloristikaalaseks uuenduseks on *rahva* mõiste übermõtestamine, mis on ühtlasi aluseks tänapäeva folkloori mõistmisele. Folkloristika alguspäevil käsitleti rahvana maal elavat ühiskonna alamkihti, Euroopa aladel elavaid talupoegi, kes vastandusid oma kirjaoskamatusena ühiskonna haritumale ja kirjaoskust omavale kihile (Dundes 2002: 12). Tiiu Jaago (2011: 72) toob rahva mõiste uuenemisega seoses välja

Leea Virtanen (1980: 133) kriitika senisele rahva mõistele, mille kohaselt nähti rahvast kui homogeenet kollektiivi, kes on vastutavad rahvaluule loomise eest. Koos selle ühiskonnakihi kadumisega pidanuks seega kaduma ka *rahvaluule*. Alan Dundes on pakkunud aga välja uuema rahva käsitlemise, mille kohaselt on rahvas mistahes ühise nimetaja kaudu seotud grupp inimesi, kes oma ühisosale toetudes saavad luua ja kinnistada oma grüpiidentiteeti (Dundes 1965: 2). See lähenemine lahendab suuresti rahvaluule väljasuuremise probleemi, ühtlasi võimaldab see uurida ka väiksemate, isegi eksklusiivsete rühmade jagatud folkloorset ainet. Sellest on lähtunud näiteks Elliott Oring, kes on uurinud diaadilistes ehk kahe inimese vahelistes suhetes esinevat folkloori. Diaadiks võib olla tema sõnul näiteks sõprus või romantiline suhe, milles osaletakse lihtsalt isikuna, mitte mõne ühise sotsiaalse staatuse esindajana (Oring 1984: 19). Seejuures piiritleb Oring diaadi traditsioone kui kahe inimese omavahelises suhtluses esinevaid traditsioone, mis ei pruugi väljaspool suhet kajastuda (Oring 1984: 20). Selline lähenemine avardab tunduvalt uurimisvõimalusi folkloristikas, kuna võimaldab uurida ka väiksemaid ringkondi ning kultuurinähtuseid, mis on omased vaid selle seltskonna siseselt. Teisalt tuleb mõõnda, et see toob kaasa omad raskused, kuna privaatne suhtlus on kahtlemata mõjutatud uuriva osapoole kohalolust. Viimast aspekti teadvustab ka Oring, sõnades oma tulemusi esitades, et „kindlasti on võimalik, et need olid ainsat laadi traditsioonid, mida minu informandid olid valmis avalikustama“ (Oring 1984: 26).

Viimaks soovin tähelepanu tuua ühele veel 20. sajandi lõpulgi levinud tendentsiks sõeluda välja vaid tähelepanuväärne ja taustast eristuv folkloorne aines. Sellist tegutsemisviisi on kritiseerinud Helmut Fischer oma artiklis „Argijutustamine tänapäeval: tekstide kogumise ja töötlemise problemaatikast“, öeldes nii:

„Selle arusaama järgi on jutustamine oma vormi ja sisu poolest, põhjuse ja eesmärgi poolest selles osalevate isikute ja nende sotsiaalse organisatsiooni jaoks midagi erilist, tegevus, mis eristub 'normaalsest' käitumisest. Ent uurijad ja väljaandjad, kes käsitlevad jutustamist ja jutuvara eelkirjeldatud moel, kindlasti tajuvad, et nad arvestavad vaid ühte osa jutustamistegelikkusest“ (Fischer 1987).

Fischer (1987) nendib seejuures, et argijutud on oma laialivalguva vormi ja viimistlemata loomuse tõttu küll keerukam uurimisaines, ent neid ei saa selle tõttu uurimata jätta. Argijuttude kategooriasse võiks kuuluda ka klatš, kusjuures Risto Järv (2015: 534) on tõdenud, et klatš või kuulujutt on ilmselt üks levinuimaid rahvajutuliike üldse. Samuti sobitub klatš hästi Fischeri (1987) argijutu kirjeldusega, mille järgi kohtuvad jutus selle esitaja subjektiivne kogemus ning kuskilt kuuldud tähelepanuväärne seik ehk jutustuse pärimuslik element. Subjektiivne komponent ei pruugi siinkohal väljenduda otsese isikliku osaluse kaudu, vaid võib teinekord olla edastatud näiteks omapoolse hinnanguna.

Eelnevat kokku võttes võib öelda, et muutused folkloristika kui teadusdistsipliini fookuseasetustes on suuresti eelduseks klatši uurimisele eraldiseisvana kuulujuttudest. Sellegipoolest on mitmeid takistusi, mis on pärssinud klatši uurimist eraldi folkloorižanrina. Üheks uurimist raskendavaks teguriks on kahtlemata klatši kui mõiste tihe seotus kuulujutu ja muistendi mõistega, mille tõttu on termineid tihti samasse patta pandud ilma neid eraldi uurimata. Teiseks tõkkeks võiks pidada ka Elliott Oringi (1984: 26) adresseeritud asjaolu, et privaatset suhtlust uurides on uurijal vahetu mõju uuritavale. Selle probleemi elimineerimiseks oleks võimalik minimeerida uurija roll, kuulates avalikus kohas pealt klatšivestluseid ilma neisse sekkumata. Seda on varasemalt ka tehtud (vt nt Levin ja Arluke 1985), ent sellega kaasnevad omakorda eetilised probleemid: kerkib küsimus, kas uuritavad ei peaks mitte olema teadlikud oma osalusest uuringus (Foster 2004: 91). Kolmandaks asetab klatš tihti kõnealust halba või haavatavasse valgusesse, kusjuures võib olla lihtne isikut infoga kokku viia – sellisel juhul võib klatšitekstide avalikustamine kahjustada kõnealuse mainet.

Kuigi žanrispetsiifilisi eetilisi ja terminoloogilisi raskuseid esineb, on klatš siiski oluline ning uurimist vääriv aines – seda enam, et tegemist on ühe levinuima rahvajutuliigiga. Risto Järv on rõhutanud, et rahvajutule on iseloomulik reaalsust peegeldav funktsioon, olgu see siis otsene või kaudne (Järv 2015: 533). Uurides klatši on seega võimalik mõista ning mõtestada kaasaegset reaalsust: üksikinimestevahelisi suhteid, väärtushinnanguid ning info liikumist.

1.3. Klatš ja sugu

Patricia Meyer Spacks on oma kultuurikriitilises raamatus „Gossip“ (2012) kirjeldanud klatši maine allakäiku ingliskeelses keeleruumis sõnaraamatu definitsioonide näitel. 18. sajandi keskpaigas, mil allakäik algas, ilmusid lisaks varasemale sooneutraalsele ristivanematega seostatud definitsioonile kaks uut: esimene neist viitas joomiskaaslasele ning teine sünnituse juures olevatele naistele (Spacks 2012). Joomakaaslasele viitav definitsioon, mida võiks pidada maskuliinseks vasteks, oli seejuures heakõlaline, seevastu naisi mainiv vaste negatiivse alatooniga (Rysman 1977: 178). Sotsioloog Alexander Rysman (1977: 178) on siinkohal rõhutanud asjaolu, et klatši (*gossip*'i) mõiste negatiivne konnotatsioon ilmus käsikäes sellega, et nähtust hakati seostama naistega. Kuigi klatši mainest eestikeelses keeleruumis ei ole seesuguseid süvitsi minevaid uurimusi tehtud, on kahtlemata sooline aspekt siingi nähtav. Tõestusena sellest võiks vaadata näiteks väljendit *klatsimoor*, mis seob nähtust otseselt naissooga, kusjuures sarnast maskuliinset vastet ei leidu.

Klatši tajumine naiste tegevusena on kõigile tuttav stereotüüp (Rosnow ja Fine 1976: 81), kusjuures usutakse, et naised klatšivad rohkem kui mehed (Levin ja Arluke 1985: 281-282). See tõstatab küsimuse selle kohta, kas naiste omavaheline jutt keerleb tõepoolest rohkem sotsiaalsete suhete ümber või ollakse lihtsalt varmamad naiste vestluseid klassifitseerima klatšina.

Täiskasvanute igapäevavestluseid analüüsid on leitud, et umbes kaks kolmandikku vestlustest keskenduvad sotsiaalsetele teemadele, olles seega sisuliselt klatš (Massar jt 2012: 106). Silmapaistvalt interdistsiplinaarse taustaga teadlased Eyal Eckhaus ja Batia Ben-Hador on oma soouuringutealases artiklis kvantitatiivseid meetodeid kasutades öelnud, et sugude vahel ei leidu erilisi koguselisi erinevusi klatšimise osas (Eckhaus ja Ben-Hador 2019: 102). Sotsioloogid Jack Levin ja Arnold Arluke on seevastu leidnud, et naiste vestlused keerlevad küll suuremal määral sotsiaalsete suhete ümber võrreldes meestega (71% versus 64% vestlustest), ent kui vaadelda negatiivset hinnangulist klatši, siis seda on kummagi soo seas võrdselt (Levin ja Arluke 1985: 285). Nende tulemuste põhjal võib julgelt väita, et ka mehed klatšivad, kusjuures negatiivset valgust heidavad

nad kolmandatele isikutele naistega võrdselt. Omaette küsimus on aga see, kas meestevahelist suhtlust samamoodi klatšiks nimetatakse. Antropoloog Niko Besnier (2019: 106) avab klatši defineerimise problemaatikat etnograafilisest perspektiivist vaadatuna, tuues välja soolisest ebavõrdsusest tulenevaid tõlgenduserinevusi. Tema sõnul on kultuuriülene tendents meeste perspektiivil kujuneda domineerivaks vaateks sellele, mis loeb klatšina ja mis mitte – ootuspäraselt omistatakse see enamasti halvustavalt naistele (Besnier 2019: 106).

Folklorist Amy Shuman kirjutab žanri ja soo seostest, avades seejuures feministliku uurimise lähtekohti. Shuman toob välja, et žanrisüsteemid on oma loomuselt ideoloogilised, väljendades seega nii domineerivaid kui allasurutud vaateid, kusjuures tuleb see aspekt eriti eredalt esile žanrite puhul, millel on karakteristikuid, mida peetakse iseloomulikuks naiste omavahelistele kommunikatsiooniviisidele (Shuman 1993: 73). Selline lähenemine osutub väga kõnekaks seoses klatši kui žanriga, mida ajapikku naistele omistatud on. Seda enam, et naistele omistamisega koos on tulnud klatši maine halvenemine, on põhjust rääkida feministlikust perspektiivist. Rysman (1977: 176) on kirjutanud, et klatšija suurim patt on luua sotsiaalseid võrgustikke väljaspool meeste domineeritud olusid. Klatšimisele ja klatšijatele omistatud negatiivset mainet võibki suuresti seletada asjaoluga, et see jääb väljaspoole meeste kontrolli, muutes sellega meeste elu potentsiaalselt keeruliseks.

Intuitiivselt tekib siinkohal soov võtta lähtekohaks represseeritava grupi – klatšivate naiste – perspektiiv, et defineerida vaadeldav žanr. Shuman kirjutab aga, et žanrite defineerimine neid viljelevate gruppide vaatepunktist ei pruugi anda neutraalsemat ja repressiivsusest vabamat käsitlust (Shuman 1993: 75). Klatši ei suutu negatiivselt vaid mehed, vaid ka naised, kuigi see nende kui represseeritava grupi huvides justkui pole. Psühholoog Jackie Guendouzi (2001: 46) on kirjeldanud intervjuerijate väljendatud vastumeelsust avaldada oma klatšimisharjumisi, kartes, et nende maine selle tagajärjel intervjuerija silmis langeb. Samuti tajusid osalejad ise võrdlevat ja võistluslikku klatšimist 'halva' käitumisena (Guendouzi 2001: 35). Sellest võib järeldada, et klatši suhtutakse negatiivselt mitte ainult naiste, vaid isegi klatšivate naiste vaatevinklist,

mistõttu ei pruugi nende esitatav vaade klatšile erineda eriti meeste omast, kes tegevusega ennast ei seosta.

1.4. Klatši funktsioonid

Klatši on suuresti analüüsitud selle funktsioonidest lähtuvalt (vt Gluckman 1963; Paine 1967). Antropoloog David Gilmore on seejuures rõhutanud, et varasemalt on lähtunud kahest erinevast klatšikontseptsioonist: klatš kui individuaalne väljendusvahend ning klatš kui kollektiivne, gruppis korrastav nähtus (Gilmore 1978: 89). Järgnevas peatükis ei ole lähtunud eksklusiivselt kummastki koolkonnast, vaid on selle asemel püütud sünteesida ja kokku võtta kummagi lähenemise ideid. Funktsioonide avamisel on kasutatud peamiselt psühholoogiaalaseid töid, kuna selles valdkonnas on klatš uurituim. Lisaks on viidatud mitmetele antropoloogiaalastele ning ka üksikutele teiste valdkonna töödele.

1.4.1. Klatš kui infoallikas

Psühholoogid Grant Michelson ja Suchitra Mouly (2000: 339) on leidnud, et klatši peetakse oma loomult ebaformaalseks suhtlusvormiks. Antropoloog Robert Paine rõhutab, et klatšile omistatav ebaametlikkus ei kehti mitte jutu sisuks olevale informatsioonile, vaid info leviku viisile, mis toimub alternatiivsete kanalite kaudu (Paine 1967: 283). Seejuures on klatšija huvides saavutada kontroll kanalite üle, kust tema infot saab, samuti nende üle, mille kaudu tema infot liikvele saadab (Paine 1967: 283). Paine väidab samas artiklis, et klatšija eesmärgiks on saada rohkem infot kui ta ise väljastab, kuid tagamaks infovoolu endani, on ta valmis ka ise infot teistele jagama (Paine 1967: 283). Klatšijast võib seega mõelda kui väärtusliku info omanikust, kellel on omamise kaudu ühtlasi ka kontroll info leviku üle.

Klatšija kui eksklusiivse info haldaja fenomeni võib kohata ka folklorist Laura Starki 2011. aasta uurimuses, mis keskendub 19. ja 20. sajandi vahetusel Soome maapiirkondades tegutsevatele 'elukutselistele' klatšijatele. Stark (2011: 133) kirjeldab, kuidas kesk- ja vanemaealistele klatši edastavatele naistele viidati toona kui uudiste

kandjatele (*kontinkandaja*), kelle üheks ülesandeks oli koguda informatsiooni abieluvaliste noorte kohta, et seda sobiva vastutuse eest soovijatele (enamasti selliste noorte emadele) edastada. Paljudes taludes olid nad positiivse mainega, kuna kujutasid endast infoallikaid ajastul, mil info muul moel eriti ei liikunud (Stark 2011: 138). Teisalt oldi nende suhtes ettevaatlikud, kuna teati, et nad võivad levitada ka igasuguseid negatiivse alatooniga jutte (Stark 2011: 150). Suhtumise ambivalentsus tulenes sellest, et ühtpidi oldi maiad teada saama infot, mis klatšijal kellegi teise kohta oli, teisalt ei soovitud ise sattuda kellegi kolmanda jututeemaks. Kahtlemata oli seetõttu klatšivatel naistel suur võim, kuna lõppude lõpuks otsustasid just nemad kellele ja mida nad jagavad.

Paine (1967: 283) on välja toonud, et üheks info jagamise eesmärgiks võiks olla see, et klatšijat ümbritsevad inimesed teaksid just tema vaadet asjale ning selle üle võtaksid. Sidudes seda Soome näitega, võib vaid spekuloida, kuivõrd subjektiivne või teadlik oli *kontinkandaja*'te levitatud teabe sisu, küll aga on selge, et klatši kaudu võib maalida väga värvika pildi kellestki. Ilukirjanduslik näide sellest esineb Jane Austeni „Uhkuses ja eelarvamuses“ (1939), millele on viidanud Frank Swinnerton raamatu eessõnas: kuigi apteeker Perry ei esine teoses kordagi isikuliselt, tajub lugeja teda siiski omaette tegelasena temast räägitava klatši kaudu (Swinnerton 1939: 23, vt ka Gluckman 1963: 308-309). Kuna apteeker Perry on fiktiivne tegelane, ei saa mingit moodi kontrollida, kas teda kajastavad jutud paika pidasid. Samamoodi ei pruugi alati olla päriselus võimalik kellegi kohta käivat infot üle kontrollida. Juhul, kui selleks võimalus või huvi puudub, võidakse klatšist kuuldu lihtsalt üle võtta.

1.4.2. Klatš kui maine kujundaja

Klatši üheks taotluseks on oma kuvandi parendamine iseenda või end ümbritsevate inimeste silmis, kusjuures on psühholoogid sellele funktsioonile üsna palju tähelepanu pööranud klatšiteemalistes töedes. Näiteks on leitud, et parema enesepildi saavutamise püüdluseks võiks pidada võrdlevat klatši, mis kõnealuse võrreldes rääkijaga halvemasse valgusesse asetab (Wert ja Salovey 2004: 126). Sotsiaalpsühholoog ja -filosoof George H. Mead (1934: 206) on sellist tegevust tugevalt tauninud, ent tõdenud, et inimestel on järjepidev vajadus tunnetada end paremana teistest. Eriti upitavad enesepilti võrdlused

rääkijale sarnaste inimestega, kuna nad kujutavad endast justkui rivaale, kelle läbikukkumised tõlgenduvad otseselt rääkija ülemuslikkusena (Martinescu jt 2014: 1671). Massar jt (2012: 108) on leidnud, et just nooremad naised on varmamad klatšima oma rivaale taga, kuna neil on suurem väärtus potentsiaalsete romantiliste partneritena (*mate value*). Selline tendents kinnitab evolutsionistlikku käsitlust, mille kohaselt on klatš naiste omavaheliseks võistlemisvahendiks kaaslaste leidmisel (Massar jt 2012: 108).

Jackie Guendouzi on avastanud konkreetseid naiste omavahelisi klatšisituatsioone uurides, et naistele väljastpoolt omistatavad stereotüübid ja soorollid on tiitlid, mille nimel võisteldakse ka omavahel, kusjuures võit saabub teise naise arvelt (Guendouzi 2001: 47). See annab alust arvata, et teiste naiste kohta klatši levitamine ei ole mitte vaid vahendiks tõsta oma väärtust potentsiaalsete partnerite silmis, vaid ka iseenda silmis. Siinkohal tasub ära mainida, et võrdlev aspekt võib üles kerkida ka klatši vastuvõtja olles. Näiteks kirjutab filosoof Aaron Ben-Ze'ev (1994: 17), et kõmuajakirjandus võimaldab lugeja enesepilti parandada, kuna asetab kuulsused inimlikku ja haavatavasse valgusesse.

Klatši jagamine võib tõsta jagaja mainet ka oma sõprusgrupi silmis. Sotsioloog Samuel C. Heilman on toonud välja, et tuues lauale uut eksklusiiivset infot, asetub rääkija grupi tähelepanu keskmesse ning koos sellega tõuseb tema grupisisene staatus (Heilman 1973: 16, vt ka Ben-Ze'ev 1973: 19). Teisalt on klatšimise tegevuse käigus oluline kõigi juuresolijate osalus, kuna muul juhul on rääkijal oht omandada teiste silmis õela tagarääkija maine (Guendouzi 2001: 46). Tegevuse edu pandiks on seega mõõdukus.

Eelnevast ekstreemsem, kaugemale väljaspoole mõõdukuse piire jääv klatši vorm on seesugune klatš, mille eesmärk on otseselt rivaali mustata, kusjuures tihti on sel viisil tekitatud kahju mõõtmatu (Spacks 2012). Pahatahtlik klatš on tõlgendatav kaudse agressioonina, millele on ligipääs ka neil, kellel muidu ühiskonnas kuigi palju võimu pole (Spacks 2012). Seda peegeldab näiteks hiina vanasõna, mis viitab klatšile kui naise mõõgale, mis kunagi ei roosteta (vt McAndrew 2014: 198). Samas ei pruugi olla taolisel moel klatšijateks vaid represseeritud, vaid ükskõik kes, kusjuures mõju on ühtmoodi laastav. Mainerikkumist uurinud õigusteadlane Daniel J. Solove on rõhutanud, et sageli on mainet kahjustava klatši puhul tegemist pooltõdedel põhineva ning kontekstist välja

rebitud infokoguga (Solove 2007: 189). Viimasel juhul on klatšitav eriti kehvast olukorras, kuna ta ei seisa silmitsi mitte pelgalt oma tegude tagajärgedega, vaid valesüüdistustega. Olenemata sellest, kas tegemist on tõese või väärast infoga, ollakse teisi mahategeva klatši suhtes üldiselt kriitilised. Ka liberalismi mõjukas edendaja filosoof John Stuart Mill on väljendanud seda seisukohta, öeldes, et klatši kaudu teise inimese elu tahtlik halvendamine ei ole kunagi põhjendatud (Mill 1998: 88).

Psühholoog Frank T. McAndrew on rõhutanud, kui tõsiselt võetakse maine rikkumist, juhtides tähelepanu duellidele kui ajaloolisele näitele sellest, et enda maine säilitamist on kohati niivõrd oluliseks peetud, et selle nimel on oldud valmis isegi oma eluga riskima (McAndrew 2014: 192). Tänapäeval on ekstreemsem mainerikkumine ehk laim enamikes kohtades seadusandlusega sanktsioneeritud (McAndrew 2014: 198), teiste seas ka Eestis. Samuti on uus ajastu endaga kaasa toonud uusi katsumusi teise mainet kahjustava info reguleerimises. Daniel J. Solove on nimetanud interneti kui eriti ohtlikuks klatši levimise keskkonnaks, kus info talletub püsivamalt ning levib laiahaardelisemalt (Solove 2007: 74). Kokkuvõttes võib öelda, et viimati kirjeldatud klatši funktsioon on kõnealuse vaatepunktist üks ohtlikumaid ning pahatahtlikumaid. Kuigi selle ekstreemsemaid vorme püütakse reguleerida, on taolise infovahetuse sanktsioneerimine keeruline mitmel põhjusel. Esiteks toimub infovahetus suure tõenäosusega privaatsfääris, millele puudub võimuorganitel ligipääs, ning teiseks võivad seesugused infovahetused toimuda internetis, mille avarus on hoomamatu.

1.4.3. Klatš grupisisesest korra hoidjana

Sotsioloogia taustaga Shumaila Umer jt (2017: 6) on kirjeldanud klatši kui sotsiaalse kontrolli vahendit, kusjuures klatšis peegelduvad normid viitavad sotsiaalse kontrolli olemasolule. Selline kontroll võib eriti jõuliselt väljenduda pisemates kogukondades: üksteisel hoitakse alatasa silma peal ning igasugusele kõrvalekaldumisele järgneb vastavasisulise klatši teke (Umer jt 2017: 9). Kuna keegi ei soovi, et neist tagaselja halba räägitaks, hoidutakse normidest hälbivaid asju tegemast. Teiste kohta käivat klatši kõrvalt vaadates – või õigemini kõrvalt kuulates – on aga võimalik aegsasti teiste vigadest õppida seejuures enda mainet ohtu seadmata (Wert ja Salovey 2004: 124).

Veel üheks gruppi korrastavaks funktsiooniks võiks pidada oma grupi eristamist teistest. Sellele funktsioonile on tähelepanu pööranud sellised sotsiaalanthropoloogid nagu Max Gluckman ja Joseph Buist Loudon. Max Gluckman (1963: 309) on leidnud, et mida eksklusiivsem on grupp, seda rohkem on ka nende vahel liikuvat klatši, kusjuures on klatšiga kursisolemine eelduseks täielikule omaksvõtule gruppi. Ta nimetab seda teesi kinnitavate gruppidega (1) professionaalsete ringkondi, (2) päritolult elitaarseid gruppe, kes tõrjuvad endi seast välja n-õ tõusikuid ning (3) vähemusgruppe, keda ühendab grupisiseselt mingi faktor, kas geograafiline või muu, mis on lahutamatu osa nende elust (Gluckman 1963: 311). Grupisisesete arusaamade peamiseks ning järjepidavaimaks kinnitajaks võibki pidada klatši, kusjuures need, kes kaasa rääkida ei oska, jäetakse mõne aja pärast grupist välja (Loudon 1961: 347). Gruppi sisse sulanduda on raske ka uutel tulijatel, kes ei suuda tihtipeale kunagi järele jõuda teiste grupiliikmete teadmistele grupiga seonduva klatšiga (Gluckman 1963: 309). Selline tendents ei kehti vaid klatši, vaid ka teiste folkloorižanrite kohta. Näiteks on leitud grupisisesest folkloori uurides, et grupiidentiteeti loov ülesanne võib olla ka ühisel huumoril (Hart 1986: 257).

1.4.4. Meelelahutuslik funktsioon

Üheks klatši oluliseks aspektiks on kahtlemata ka selle meelelahutuslik funktsioon, mille avamiseks olen siinses peatükis toetunud erinevate psühholoogiaalastele uurimustele, mida seon seejuures Aaron Ben-Ze'evi filosoofiliste tähelepanekutega.

Lõbus vaba aja sisustamine võib teinekord olla klatšimise ainsaks taotluseks (Foster 2004: 85). Tegevus võimaldab veeta toredalt teistega koos aega, samuti pageda lugude kaudu oma tavaelust (Beersma ja Van Kleef 2012: 2645). Samas toob Foster välja, et osa klatšiga kaasnevast lõbust eksisteerib väljaspool klatšimissituatsiooni: ootusärevus selle osas, kuidas olukord edasi areneb ja missuguseid uusi infokilde see teada saada võimaldab (Foster 2004: 85).

Klatši meelelahutuslik omadus on aluseks ka massimeedia kõmu-uudiste ärile (Foster 2004: 85). Xiaozhe Peng jt (2015) on uurinud inimeste ajutegevust, mis toimub reaktsioonina kuulsuste kohta käivale klatšile. Uurimuse käigus leiti, et positiivsetele

elamustele viitav ajureaktsioon oli suurem negatiivset klatši kuuldes võrreldes positiivse klatši kuulmisega, millest järeldasid teadlased, et negatiivsed kõmu-uudised mõjuvad lõbustavamalt (Peng jt 2015: 332). Ben-Ze'ev väidab, et klatši muudab huvitavaks ja nauditavaks iroonia- või üllatusmoment: „Seetõttu on preestri või isegi meie naabri seksuaalelu mahlasem klatš kui prostituudi oma“ (Ben-Ze'ev 1994: 18). Massimeedia klatši edu tagamaaks võib olla oskus ühendada lugudes nii lõbusust, huvitavust kui ka vastikust – just neid emotsioone tekitavaid lugusid peavad inimesed üldiselt jagamisväärsimaks (Peters jt 2009: 219). Naastes Ben-Ze'evi näite juurde, võib öelda, et tegemist on 'täiusliku' klatšiga, kuna selles esinevad kõik kolm emotsiooni: põnevus, nagu autor ise välja tõi, tuleneb ebaharilikust ja ootamatust situatsioonist; lõbusust loob olukorra absurdsus ning vastikus tekib loo ebamoraalsusest tulenevalt.

Selle peatüki raames on antud ülevaade mõningatest tihedamini teaduskirjanduses esile kerkinud klatši funktsioonidest, ent tegemist pole kindlasti ammendava nimekirjaga. Alustades pragmaatilisimaga, on üheks klatši eesmärgiks levitada infot. Selle ülesande olulisus kerkib eriti teravalt esile siis, kui info liikumine on mingil põhjusel raskendatud. Nii võivad välja kujuneda ka kindlad infot haldavad võtmeisikud, kellel lasub vastutus info leviku eest. Viimane omistab neile võimu ja populaarsust, samas ollakse nende suhtes ka ettevaatlikud, kuna nad on mõjukad inimeste maine kujundamisel. Maine kujundamine on veel üheks oluliseks klatši funktsiooniks, kusjuures võib klatši kaudu nii enda mainet parendada kui ka kellegi teise oma rikkuda. Lisaks eelnimetatud funktsioonidele võimaldab klatš tagada grupisisest korda, 'karistades' normidest kõrvalekaldujaid ning luues ja kinnistades grupiidentiteeti. Viimase, ent kindlasti mitte vähemolulise klatši funktsioonina on siin käsitletud meelelahutuslikkust, mis on prevaleeriv nii privaatsfääris esineva klatši puhul, aga ka kõmu-uudiste kontekstis.

1.5. Eemiline ja eesiline vaade klatšile

Kultuuri uurimine võib anda väga erisuguseid tulemusi, sõltuvalt sellest, kuidas ja millisest perspektiivist seda uuritakse. Dan Ben-Amos võrdleb 1976. aastal esmakordselt ilmunud artiklis „Analüütilised kategooriad ja etnilised žanrid“ kahe pealkirjas mainitud jaotusprintsipi erinevusi. Ta kirjeldab analüütilisi kategooriaid kui folkloristide

tehislikult loodud jaotusi, mille taotluseks on luua loogilisi ning kultuuriüleseid mõisteid, mis seejuures ignoreerivad täielikult kultuuri reaalsust (Ben-Amos 2009b: 90). Analüütilised kategooriad kujutavad endast sisuliselt välisvaatleja loodud süsteemi, mille raamidesse püütakse päriselulisi kultuurinähtuseid sobitada. Ben-Amos toob välja, et ka rühm ise tajub žanre ja nende erinevusi, ent seejuures on eristamine intuiitivne ning selle ainsaks eesmärgiks on žanrite sobilikul moel igapäevaelus rakendamine (Ben-Amos 2009b: 99-100). Rühma liikmele ei pruugi olla oluline sõbra räägitud lugu täpselt žanriliselt liigitada, küll on aga kasulik tajuda ära, missugustes olukordades on ja ei ole paslik anekdooti jagada.

Ben-Amose (2009b: 102) sõnul võivad žanrierinevused väljenduda folkloorikandjate jaoks folkloori esitusviisiga seotud aspektides: prosoodilistes, käitumuslikes ning temaatilistes. Nii võib ühte žanrit teisest eristada näiteks tänu rääkija intonatsioonile, kehakeelele ning esitatavas kajastuvale sisule. Kui mõelda piltidele, kus on kujutatud arusaadavalt klatšimist, on neil tihti kujutatud sosistamist, üksteise poole kallutatud poose ning suuri emotsioone. Pilti või ka päriselus klatšijaid vaadates ei kuule me küll jutu sisu (sosistamise ja emotsioonide põhjal võib vaid pakkuda, et tegemist on salajase ja šokeeriva infoga), kuid jagatavast žanrist annab aimu jagamissituatsioonile omane käitumine. Seda kinnitab ka Ben-Amos, öeldes: „Folkloori esitamisega seotud käitumisel on žanrite seisukohalt samuti defineeriv võime“ (Ben-Amos 2009b: 101).

Sisuliselt ongi võimalik vaadelda kultuure ja nendes esinevaid žanre nii väljastpoolt, lähtudes akadeemilisest taotlusest süsteemselt analüüsida ja kirjeldada kultuurinähtuseid, kui ka seestpoolt, lähtudes grupi enda vaatest. Esimest neist nimetatakse eesiliseks (*etic*) ning teist eemiliseks (*emic*) lähenemiseks. Dan Ben-Amos on rõhutanud just eemilise lähtekoha olulisust, pidades seda eesilisest olulisemaks. Sellele vastulausena on Lauri Honko (1989: 19) leidnud, et analüütilised kategooriad on siiski vajalikud tagamaks akadeemilise uurimuse võimalikkust. Seejuures rõhutab ta, et on iga uurija enda ülesanne leida ja analüüsida sobivad žanrimõisted oma töö raames, mitte pelgalt lootma jääda ettekirjutatud eesilistele definitsioonidele (Honko 1989: 18). Kuigi kahte vaadet kiputakse siiani nägema vastandlikena, võivad nad esineda komplementaarsena ning üksteist täiendavana (Morris jt 1999: 781). Näiteks on võimalik kasutada erinevaid

lähenemisi erinevates uurimisetappides ning sel moel kontrollida ühe vaate põhjal tehtud järeldusi teise perspektiivist (Morris jt 1999: 789).

Klatši uurijateks on varasemalt olnud teadlased, eeskätt psühholoogid, kes on teemat käsitlenud eesilisest vaatest lähtuvalt. Eesiline lähenemine on võimaldanud teha objektiivsusele pretendeerivaid üldistusi näiteks selle kohta, mis osakaal on klatšil inimeste vestlustes (vt Massar jt 2012: 106), või millised on klatšimisega seotud vanuselised tendentsid (vt Martinescu jt 2014). Teisalt on kõrvale jäänud eemiline perspektiiv, mis võimaldaks anda sissevaadet sellesse, kuidas klatšijad ise oma tegevust tajuvad ja sellesse suhtuvad. Vaid eemilist perspektiivi rõhutava uurimusega kaasneb aga omakorda oht kinnistada juba olemasolevaid kahjulikke stereotüüpe, mis kahtlemata klatšiga kaasnevad (vt nt Rysman 1977). Nagu Amy Shuman on välja toonud, ei pruugi eemiline käsitlus tagada repressioonist vabamat ega täpsemat käsitlust kultuurinähtusest (Shuman 1993: 75). Kuigi klatši saab uurida eksklusiivselt kummastki vaatepunktist lähtuvalt, võib kõige viljakamaks kujuneda kahe vaate sümbioos, mis võimaldab üheaegselt peegeldada ühiskonnas levivaid arusaamu kui ka reaalsel olukorda.

2. Allikad ja meetodid

2.1. Intervjuud

Klatši ja klatšimise uurimiseks on erinevaid võimalusi: intervjuud ja küsitlused (vt nt Eckhaus ja Ben-Hador 2019), reaalse klatšisituatsioonide analüüs klatšijaid avalikus kohas pealt kuulates (vt nt Levin ja Arluke 1985) või klatšijatele teadaolevalt vestlust jälgides (vt nt Guendouzi 2001), samuti muud, eksperimentaalsemad katsed (vt nt Peng jt 2015). Uurimisega kaasnevad paratamatult teemaspetsiifilised raskused, mis tulenevad žanri privaatsusest loomusest. Reaalsete klatšivestluste uurimisel on takistused eriti suured, kuna uurija peab valima, kas ta muudab oma positsiooni nähtavaks, seeläbi mõjutades vestlust, või jääb anonüümseks, õhnestades sellega uurimuse eetilisust. Sellegipoolest on psühholoogid tihti valinud emma-kumma kitsaskoha, millega leppida, ning keskendunud päriselulise klatši analüüsile.

Alternatiivne variant on uurida klatšimist inimeste enda perspektiivist – mitte uurida niivõrd inimeste klatši ennast, vaid inimeste hinnanguid, kogemusi ja vaateid klatšile. Seda on võimalik teha teemakohaseid kirjalikke tekste uurides: folklorist Laura Stark on oma klatšiteemalises töös kasutanud näiteks kaasaegseid ajaleheartikleid, etnograafilisi kirjeldusi ning realistlikku etnograafilist ilukirjandust (vt Stark 2011). Teine variant on kasutada allikmaterjalina intervjuusid folkloorikandjatega. Selline lähenemine on folkloristikas üldiselt populaarne, ent klatši teema puhul seda rakendatud ei ole. Püüdes senist lünka klatšiteemalistes käsitlustes täita, olen siin töös kasutanud just viimati kirjeldatud lähenemist, analüüsides empiirilise allikmaterjalina kvalitatiivseid intervjuusid. Töö põhineb 13 poolstruktureeritud intervjuul (vt küsitluskava Lisas 1): kaheksa intervjuud viisin läbi naistega ning viis meestega, kõik vanuses 19–24 aastat. Käesolev uurimus väljendab seega noorte täiskasvanute vaadet klatšile. Fookus just sellisele eagrupid tulenes eeldusest, et selles vanuses inimesed on tüüpiliselt sotsiaalselt aktiivseimad, mistõttu on tõenäoline, et ka teistest rääkimise osakaal nende elus on suhteliselt suur. Kuna minu uurimuse fookuses on just naiskogemus, olen naiste perspektiivile ka rohkem rõhku pööranud. Samas tundus mulle siiski oluline kaasata mõlemat soopoolt, et vastassoo kohta käivaid seisukohti täiendada ning 'kontrollida'.

Osalejate otsimine toimus kahes eraldi jaos. Naissoost intervjuueeritavad leidsin sotsiaalmeedia abil, postitades oma isikliku Instagrami kasutaja *story*'sse (postituse vorm, mis on konto jälgijate jaoks nähtav ühe ööpäeva vältel alates postitamise hetkest) üleskutse osaleda intervjuus (vt postitust Lisas 2). Üleskutse on sõnastatud pigem lühidalt ning kasutatud on erksaid värve ning pilti, et püüda ja hoida vaataja tähelepanu. Teksti sisu on kõnekeelne (*bakalaureusetöö* asemel *bakatöö*, *erasõnumite* asemel *DM* ning *klatsi* asemel *goss*) ning familiaarne (näiteks on teksti lõppu lisatud südameemotikoni asendav <3). Taolise keelekasutuse taotlus oli rõhutada sõbralikkust ja seeläbi muuta idee intervjuus osalemisest vähem hirmutavaks. Näis, et eesmärgid said täidetud, kuna soovijaid kogunes lühikese aja jooksul ootamatult palju. See võimaldas ja ühtlasi kohustas jätma osad soovijad kõrvale. Esiti lähtusin kontakteerumise järjekorrast, hiljem ka osalejate omavahelistest tutvusastmest, mida püüdsin hoida minimaalsena, et tegemist poleks ainult ühe ja sama sõpruskonna seisukohtadega. Üheks lisafaktoriks oli ka osalejate vanus, mida püüdsin võimaluste piires hajutada. Et tegemist oli minu isikliku sotsiaalmeediakontoga, olid kõik naised suuremal või vähemal määral mulle varem tuttavad. Meesosalejate leidmisel kasutasin teistsugust taktikat: pöördusin oma lähedaste sõprade poole, kes mind kandidaatideni juhatasid. Sedapuhku olid kolm intervjuueeritavat tuttavad ning kaks võõrad.

Intervjuude puhul tuleb arvestada, et saadud vastused on mõjutatud intervjuueerija isikust ning suhtest, mis tema ja vastaja vahel on (Metsvahi 2017: 79). Kõigi naisosalejate ning kolme meesosaleja puhul oli intervjuus tekkiv suhe jätkuks juba olemasolevale isiklikule suhtele, mis tagas mitmes mõttes automaatselt vabama olustiku. Ülejäänud kahe intervjuueeritava puhul hõlmas intervjuueerimisprotsess ka esmast tutvumist. Intervjuu eel ning järel võtsin aega, et vestelda intervjuueeritavaga muudel teemadel. Ühtpidi oli tegemist loomuliku asjade kuluga, ent teisalt täitis see ka mitut funktsiooni: esiteks võimaldas see olukorda sisse elada enne formaalsemale intervjuule üleminekut ning teiseks oli taotlus muuta kohtumine tervikuna võimalikult sõbralikuks, suurendades sellega inimlikkuse mõõdet.

Olles ise noor eestlane, kes puutub kokku klatšiga, kuulun ka mina uuritavasse rühma. Omaenda rühma uurimisel on nii plusse kui ka miinuseid. Ühtpidi on oht jätta märkamata

detaile, pidades neid iseenesestmõistetavaks, ent teisalt ollakse pädevamad nähtuste analüüsimisel, kuna nendega ollakse juba eelnevalt kursis (Siim 2017: 247). Veel võib positiivse aspektina välja tuua tutvavatevahelise usalduse ja ühised kogemused, millest tulenevalt ollakse valmis rohkem uurijaga jagama (Siim 2017: 247). Eriti hästi tuli usalduslikkus välja naisosalejatega, kellega sidus meid lisaks teemale ja ühisele tutvusele ka sugu. Samuti märkasin, et mida lähedasem vastaja oli, seda rohkem mainis ta nimeliselt konkreetseid isikuid ja tõi detailselt välja erinevaid olukordi oma elust – sisuliselt jagas minuga klatši. Viimast võib pidada usalduse ning sõpruse märgiks (Foster 2004: 85), mis annab alust arvata, et nende intervjueeritavatega õnnestus leida ühine keel.

Kuna tegemist on delikaatse teemapüstitusega, olen intervjuud muutnud anonüümseks, viidates neile vaid vastaja soo ja intervjuu toimumisjärjekorra kaudu. Samuti olen anonüümseks muutnud kõik intervjuukontekstis välja toodud isikud ja muu seesuguse, mis võimaldaks viia kokku vastuseid intervjueeritavatega. Analüüsis vastavad naiste antud intervjuudele tähised N1–N8 ning meeste vastustele M1–M5.

2.2. Andmete töötlemine ja analüüsimine

Salvestasin kõik intervjuud helisalvestitena, mille põhjal koostasid hiljem kirjalikud kokkuvõtted. Seejärel sisestasid kokkuvõtted NVivo 14 programmi, kus toimetasin edasi lähtuvalt juhtumiülese teemaatilise analüüsi põhimõtetest: leidsid intervjuudes kordunud teemad, mis ma vastavalt kodeerisin ning siis omavahel koondasid. Teemaatiline analüüs on üks kasutatavamaid analüüsimeetodeid kvalitatiivsetes uuringutes, mis on leidnud kasutust folkloristikas nii intervjuude analüüsil (vt nt Kisanji 1999) kui ka tekstide analüüsil (vt nt Khan jt 2019; Lalremruati 2019). Tegemist on lähenemisega, mis võimaldab avastada teemaatilisi mustreid analüüsitavas materjalis, seeläbi olulisemaid ja korduvamaid aspekte esile tuues. Selle töö empiirilises materjalis johtusid osad kordunud punktid selgelt uurimisküsimustest, mida olin intervjuude käigus esitanud. Sellel moel koondusid näiteks seisukohad selle kohta, missugune on oodatav või sobiv viis klatšile reageerida. Teise grupi moodustasid spontaanselt vestluse käigus väljendatud mõtted, mis intervjuude lõikes kordusid. Nõnda tuli näiteks esile klatši kui puse kontseptsioon – idee, et klatšiga edastatakse informatsiooni, mis sobitub laiemasse konteksti, olles justkui

pusletükk suuremas pildis. Kokku tekkis 25 sellist temaatilist alajaotust ehk koodi, mis omakorda paigutusid viite suuremasse teemasse: *klatši* kui termini ja klatši kui tegevusega seotud muljed ja tõlgendused, klatšija kui isikuga seotud arvamused ja üldistused, klatši kui sotsiaalset situatsiooni kajastavad sõnavõttud, klatši funktsioone ja taotluseid puudutav ning klatši sisu kajastav. Samadest põhiteemadest lähtub suuresti ka minu analüüsiosa ülesehitus.

3. Klatš noore eesti naise elus

3.1. *Klatš* kui sõna ja klatš kui tegevus

Üheks käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli leida klatši eemiline tõlgendus ehk ettekujutus sellest, kuidas inimesed ise sõna tähendusvälja tajuvad ning seda teistesse sarnastesse kontseptsioonidesse suhestavad. Lähenesin küsimusele kahest küljest: esmalt uurisin, missuguseid mõtteid ja emotsioone sõna *klatsš* iseenesest tekitab, ning teiseks seda, kuidas mõiste tähendusvälja piiritletakse ning mõtestatakse. Vastusena esimesele küsimusele toodi läbivalt välja negatiivseid assotsiatsioone, ent seda kahest erinevast aspektist. Osad vastajad leidsid, et sõnal on negatiivne varjund, kusjuures öeldi näiteks, et see on „nii negatiivne asi ja seda võiks olla maailmas vähem“ (N2, vt intervjuude loetelu lk 47). Samas oli ka neid, kes *klatsši* positiivselt või neutraalselt suhtusid. Tähelepanuväärne on see, et viimasel juhul toodi oma seisukohale vastanduvalt välja, et ühiskonnas suhtutakse sellesse ikkagi halvaks panevalt: „Mulle tundub, et see sõna on nagu pigem selline negatiivne ühiskonnas, aga see otseselt mulle ei seostu negatiivsena, sest see on midagi, mis mulle /.../ meeldib teha“ (N1). Sooliselt ei erinenud suhtumine – oli mõlemast soost vastajaid, kelle jaoks seostus klatš negatiivsega, samuti neid, kelle jaoks olid seosed positiivsed või neutraalsed.

Klatsši mõistet defineerides ning seeläbi nähtuse sisu avades toodi välja erinevaid tõlgendusi. Üksmeelel oldi selle osas, et tegemist on kellestki rääkimisega, kes ise juures ei viibi. Taoline seletus on analoogne Dores Cruz jt (2021: 275) esitatud miinimumdefiniitsiooniga, mis põhineb klatšiteemaliste teadusartiklite toodud klatši tõlgendustega. Sedasama miinimumdefiniitsiooni olen vaikimisi selles uurimuses ka läbivalt kasutanud. Lisaks eelnevale nenditi pea pooltel kordadel, et tegemist on infoga, mis ei aseta kõnealust kuigi heasse valgusesse. Seejuures aga rõhutati, et tegemist ei ole pahatahtliku ettevõtmisega.

„Klatš enamasti hõlmab võib-olla mingeid negatiivseid fakte, mida /.../ ei võta negatiivselt, aga see on nagu siuke...“arutleme nende üle““ (N4).

„Ma ju jagan lihtsalt oma mõtteid, oma arvamust. Ja tavaliselt /.../ see klatšija, ta ei taha sellele inimesele halba, /.../ pigem on need olukorrakirjeldused“ (N6).

Teisalt toodi ühel korral välja pahatahtlikkust kui *klatsi* defineerivat joont.

„*Klats* kui selline sõnana /.../ on see, mida ma arvan, et mina ei harrasta, kuigi selgelt ma räägin teistest inimestest oma sõpradega /.../. See on minu jaoks negatiivsel, omakasupüüdlikul, teist mahategeval eesmärgil kellestki rääkimine“ (N8).

Viimane lõik illustreerib läbivalt esinenud tendentsi suhtuda sõnasse negatiivselt, ent seejuures möönda, et tegevusena on teistest rääkimine loomulik, isegi kui see kajastab inimesi või olukordi negatiivses valguses. Sama vastaja tõi hiljem välja, et „sa võiksid sama hästi öelda, et sa käid psühholoogi juures ka klatšimas“ (N8). Kuna ta end klatšijana ei näinud, küll aga suhtus teistest rääkimisse normaliseerivalt, võib järeldada, et vastumeelsus *klatsi* suhtes tulenes valdavalt mõistega kaasas käivatest konnotatsioonidest, mis jäid tema silmis väljapoole „A ja B vestlevad Cst“ miinimumdefiniitsiooni.

Intervjuudest selgus, et lisaks *klatsile* on ka mitmeid teisi sarnaseid kasutusel olevaid termineid. Üsnagi ootuspäraselt toodi välja muuhulgas *kuulujutu* mõistet, mille mainimisel võrdsustati see tähenduselt *klatsiga*. Samuti kasutati *tagarääkimist*, mis viitab eelnevalt välja toodud asjaolule, et klatšimine tähendab kellestki rääkimist, ilma et kõnealune juures viibiks. Eelmistest terminitest enam oli aga juttu *gossip*'ist (*goss*'ist) ning *tea*'st. *Tea* kujutab endast inglisekeelset slängi *klatsi* kohta – kui keegi soovib vestelda klatšiteemadel, on tavaks öelda vestluskaaslasele *spill the tea* (vt Zahidi ja Sulaiman 2023: 130). Naissoost vastajad tajusid *klatsi* ja eelpool nimetatud mõisteid eristavaid tähendusnüansse, kusjuures hindasid nad inglisekeelseid termineid enamasti pehmemaks ning paremakõlalisemaks. Meessoost vastajad seevastu tähenduserinevusi ei tajunud ning mõistsid termineid sünonüümsetena. Nii naiste kui meeste seas leiti, et inglisekeelsed variandid kujutavad endast kasutatavamast sõnavara, küll aga meeste sõnul nende endi seas neid väljendeid ei kasutata.

Tea ja *gossip*'i defineerimisel, juhul kui neid eristati *klatsist*, peeti oluliseks põnevuse ja intriigi kohalolu edastatavas info. Üldiselt jäi kõlama tunnetus, et kui klats on halvustavalt hinnanguline, siis *gossip* ja *tea* on pigem seotud põnevusega.

„*Goss* on ikka veits siuke, et ta mingi intriigi kerib peale. Kuidagi on nagu seotud mingisuguse teise inimesega või mingisuguse instituudiga või noh millegagi /.../. Ei pea otseselt halb olema, aga noh, mingi intriig seal on. *Tea* samamoodi.“ (N8)

„No minu jaoks *tea* on ikka nagu mingi [manab ette šokeeritud näo] *I can't believe you've done this*. Nagu sihuke vaata“ (N2).

Juhul, kui kahte ei eristatud, peeti intrigeerivust ka klatsi üheks tunnuseks, öeldes, et „klats on /.../ mingi kõige uuemad, kõige *spicy* 'mad uudised“ (N3), või et „klatsis ikkagi peaks see mingi veidi intrigeeriv element olema, mida võib-olla lihtsalt teistest rääkimises ei ole“ (M4).

Vastuste põhjal selgub tõsiasi, et suhtumine *klatsi* kui mõistesse ning teistest rääkimisse kui tegevusse on kohati erinev. Kooskõla või selle puudumine tuleneb seejuures otseselt sellest, kuidas mõistet enda jaoks defineeritakse. On neid, kes mõistavad terminit üsnagi avaralt teistest rääkimisena, ja samas ka neid, kelle jaoks kannab *klats* endas väga kindlaid (enamasti negatiivseid) konnotatsioone ning tähendusnüansse. Mida kitsamana *klatsi* defineeritakse, seda olulisem osakaal paistab olevat alternatiivsetel terminitel nagu *goss(ip)* ja *tea*, kusjuures tunnetatakse neid pehmemate ning paremakõlalistena. Samuti tajuvad naised tähenduserinevusi eeltoodud sõnade vahel rohkem ning mehed tajuvad seevastu sõnu samatähenduslikena. Lisaks erinevustele tähendusväljades, peetakse *tea*'d ja *gossip*'it levinumaks sõnavaraks, kusjuures on naised varmamad seostama ennast just nende mõistetega kui *klatsiga*.

Inglisekeelse terminoloogia kasutamine eestikeelses kontekstis on omaette huvitav nähtus, mille taga võib olla mitu põhjust. Üheks neist võiks olla see, et võõrkeeles rääkimine võimaldab luua emotsionaalset distantsi, mille tõttu ei tundu sõnade tähendusväljad nii 'intensiivsed' (vt nt Ivaz jt 2019). Nähtusele viitas ka üks osalejatest, kelle sõnul „*gossip* ei ole eestikeelne sõna, see tundub sihuke nagu lihtsam, ma ei tea,

kergem“ (N7). Enda ja tegevuse vahele distantsi loomist võiks siinkohal tõlgendada püüdlusega enda halvaks pandavast tegevusest 'puhtaks pesta' – see kinnitaks Guendouzi kirjeldatud asjaolu, et naised kardavad omandada õela klatšija maine (Guendouzi 2001: 46). Teine seletus oleks see, et eesti keeles lihtsalt ei leidu samu tähendusvarjundeid edastavaid sõnu. Vastusena küsimusele, et missugused võiksid olla võõrkeelsete terminite eestikeelsed vasted, vastatigi, et „ei tule nagu ette mingit head vastet /.../ siukesele nagu tsiviilsele jagamisele“ (N8). Kolmas, ent kindlasti mitte viimane põhjendus käib eelmisega mõneti käsikäes: kõnekeeles on üldine tendents põimida juttu sisse võõrkeelseid sõnu ja fraase. Inglisekeelsete laensõnade esinemine võib seejuures tuleneda rohkest kokkupuutest inglise keelega erineva meedia, ka sotsiaalmeedia kaudu (Lehtpuu 2016: 83). Seda toetab asjaolu, et inglisekeelseid väljendeid ja fraase kohtas vastajate kõnes mitmel pool, mitte vaid klatši terminitega seoses.

Siinkohal väärrib äramärkimist see, et kuigi kõik vastajad omasid ettekujutust sellest, mida *klatš*, *tea* või *goss(ip)* tähendada võiks, võis see olla esimeseks korra, mil neil tuli mõisteid eristada ja piiritleda. Nagu Ben-Amos välja on toonud, on folkloorikandja žanritunnetus intuitiivne ning vajalik selleks, et sobivalt toimetada oma igapäevaelus (Ben-Amos 2009b: 99-100). Viimase ülesande valguses ei ole aga ilmtingimata vajalik nimetada oma tegevust, kusjuures seda tihti ei tehtagi. Intervjuu vastustest paistis välja, et enamik inimesi ei olnud kunagi otseselt klatšiga seotud mõistete defineerimisega tegelenud ning palve seda teha tuli ootamatult. Üks vastajatest tõi intervjuust muljetades isegi välja, et „ma ei arvanud, et sa hakkad mul paluma nagu nii /.../ detailselt /.../ lahkama mingeid asju, et mis vahe on sellel ja tollel sõnal – et /.../ toda ma ei oodanud“ (N2). Sellest võib järeldada, et žanritunnetus on tõepoolest intuitiivne, kusjuures mõistete piiritlemine on ülesanne, millega omaalgatuslikult ei tegeleta.

3.2. Klatš naiste perspektiivist

Selles peatükis on fookuses naistega tehtud intervjuude analüüs. Seejuures on taotluseks avada naiste vaatepunkti omaenda klatšimisele ning kohati ka meeste klatšimisele. Tasub tähele panna, et meeste klatšimisest kõneledes on siin peatükis toodud seisukohad esitatud naiste, mitte meeste poolt.

3.2.1. Tüüpiline klatšija

Psühholoogid Freda-Marie Hartung ja Britta Renner (2013: 4) on leidnud, et inimesed kipuvad hindama omaenda seotust klatšimisega kaaslaste omast väiksemaks, seevastu uudishimulikkust teiste omast suuremaks. Sarnane tendents tuli esile ka intervjuu vastustest, kusjuures rõhutati näiteks, et „mul on viimasel ajal mingit head klatši olnud /.../, aga muidu seda [klatši] pigem ei ole. Ma ütleksin, et ma ei klatši“ (N5), või et „ma pigem olen pidanud ennast nagu draamavabaks inimeseks ja /.../ kuulujutte püüdnud /.../ mitte /.../ levitada. /.../ Praegu ta [klatš] on ilmselt natuke suurema osakaaluga – /.../ nii palju põnevaid asju juhtub“ (N7). Klatšimise põhjuseks ei peeta siin mitte omaenda olemust, vaid põnevaid ja huvipakkuvaid asju, mis parajasti toimumas on. Juhul, kui vastaja oli endale teistest rääkimist julgemalt omistanud, lisati siinkohal, et „ma ei ole kunagi väga suur /.../ negatiivsete asjade klatšija olnud“ (N3). Juhtides tähelepanu sellele, et räägitavad jutud ei ole halvaloomulised, on samuti võimalik distantseerida end negatiivsest klatšija mainest. Siinkohal väärib äramärkimist, et ükski naisosaleja ei väitnud end täielikult klatšimise 'patust' prii olevat. Kaks osalejat pidasid ennast suisa 'tüüpiliseks' klatšijaks.

Palve peale kirjeldada tüüpilist klatšijat, toodi välja erinevaid aspekte. Esiteks oldi enamasti arvamusel, et tegemist on naissoost isikuga. Väljapakutud vanus oli aga varieeruv: osad nägid klassikalist klatšijat kesk- või vanemaealise naisena, samas oli ka neid, kes seostasid klatši tihedalt just kooliajaga. Iseloomuomadustest toodi välja ebakindlust, uudishimulikkust, paljude sotsiaalsete sidemete olemasolu ning teatavas mõttes isegi elitaarsust.

„Mul tulevad mõned üksikud inimesed /.../ silme ette. /.../ nad on sellised, et neil on endal justkui kõik nagu väga hästi: et nad on ise siukesed nii-öelda eliiti kuuluvad või nad näevad ise väga head välja ja on ise väga heade sotsiaalsete oskustega ja /.../ hästi paljude tugevustega“ (N7).

Ühel korral kirjeldati tüüpilise klatšijana ka konkreetset indiviidi, kelle puhul oli tegemist meessoost isikuga. Seejuures oli kirjeldus vastupidiselt eelmisele üsnagi negatiivne, kusjuures toodi välja enda ja tema vaheliste sõprussidemete katkemist just liigse

negatiivse tagarääkimise tõttu. Meesugu kerkis keskmesse ka kõmuajakirjandusest kõneledes.

„See, kes on [kõmuajakirjanduse] sihtgrupp, mulle tundub, tuleb välja, et nad on mingid nagu Tarvetid ja Heinod, sest need on alati need, kes kommenteerivad. Neil on midagi väga tähtsat öelda alati“ (N3).

Teisalt olid nii mõnedki vastajad skeptilised selle osas, kas mehed üldse klatšivad. Seletamaks meeste ja naiste erinevust selles vallas, esitati mitmeid hüpoteese. Üheks neist oli oletus, et tegemist on olemusliku erisusega. See väljendus näiteks selles, et meeste omavahelistele, teisi puudutavatele vestlustele peeti iseloomulikuks pinnapealsust ning napisõnalisust. Samuti usuti, et mehed „ei ole nii aplad andma arvamust“ neid mitte puudutavate sotsiaalsete situatsioonide kohta (N1). Teise põhjusena pakuti välja ajaloolist tausta, millest tulenevalt meestes puudub vajadus arutada sääraseid teemasid.

„/.../ põhimõtteliselt mehed ei ole kunagi pidanud mõtlema selle peale, mida teised nendest arvavad. Tegelikult. Ja see ei pane nagu neid nagu rääkima ka omavahel sellest, mida teised nendest arvavad või mida nad teistest arvavad“ (N2).

Viimasest johtuvalt võib üks erisuse põhjus olla ka see, et meeste samasisulisi vestluseid ei ole lihtsalt tavaks klatšiks nimetada. See korreleeruks sotsioloog Albert Blumenthali avastusega, et liigse jutustamise korral ollakse naissoost inimest valmimad klatšijaks nimetama kui meesoost isikut, mis siis, et käitumine on mõlema puhul samasugune (Blumenthal 1932, vt ka Rysman 1977: 179). Ka üks intervjueeritav juhtis tähelepanu sellele, et mehe edastatud klatši ei nimetaks ta klatšiks, vaid lihtsalt rääkimiseks.

„Sest kui nagu ma kujutan ette teda [oma poiss-sõpra] kellestki teisest rääkimast, räägib päris palju teistest ka taga, et siis see kohe ei seostu, et ta nagu klatšib, vaid pigem seostub sellega, et ta lihtsalt nagu räägib,“ (N1).

Seega võib öelda, et naissoost vastajad tunnistasid ning kinnitasid naissoo seotust klatšimistegevusega. Kuigi kõik neist tõdesid, et ka nemad on kokku puutunud klatši ja klatšimisega, ei soovitud tihti end tegevusega suuremas pildis seostada. Kui välja arvata

mõned erijuhud, sealhulgas kõmu-uudiste tarbijaskond, ei seostatud klatši meestega. Sellised ilmingud kinnitavad Shumani seisukohta, et ka folkloorikandjate vaated ja seisukohad ei ole tihti priid neile suunatud repressioonist (Shuman 1993: 75). Ühtpidi on naised küll valmis tunnistama oma osalust klatšisituatsioonides, kuid samal ajal on neis tuntav vastumeelsus seda tunnistada. Nemed, nagu ülejäänud ühiskondki, on teadlikud klatšija negatiivsest kuvandist ning nad ei soovi seda endale külge haakida.

3.2.2. Klatšimine kui sotsiaalne situatsioon

Antropoloog Don Handelman on kirjeldanud klatši esinemist erinevates vestlusolukordades. Teiste hulgas nimetab ta konsensuslikku vestlust (*consensual encounter*), millele on omane info vahetamine vabal ning avatul moel, kusjuures eeldab vestlus osalejate süvenemist ning huvi ülesnäitamist teiste jutu osas (Handelman 1973: 223). Handelmani sõnul on just sellist laadi vestlustes klatši esinemine enamasti ebaproblemaatiline ning sujuv (Handelman 1973: 224). Eeltoodud kirjeldusele vastab ka käesolevas uurimistöös ilmnenu nähtus: spetsiaalsed naistevahelised kokkusaamised, kus vahetatakse omavahel klatši.

„Ma leian, et suht tihti naised kogunevad sellel eesmärgil, et *gossip*’ida, mehed mitte. See on nagu eraldi nagu *theme night*, nüüd saame kokku ja räägime taga“ (N2).

„Meil on nagu kokkusaamised mingi iga kuu, iga teine kuu, siis meil on oma aeg, kus me istume, me võtame kokteilid või mingid asjad ette. Okei, *the latest news, please*“ (N3).

Naiste vastuste põhjal selgub, et klatšimine (*gossip*’imine, *tea spill*’imine) võib olla justkui omaette tegevus, mille ümber kokkusaamine koondatakse. Selliste kokkusaamiste kirjeldustes on omal kohal sobivad, enamasti alkohoolsed joogid, mida vestluse kõrvale manustatakse. Viimane viitab sellele, et tegemist on lõõgastava ning meeldiva vaba aja veetmise viisiga – „see on nii lihtne ja see on lõbus, see on nagu tsirkust ja leiba sisuliselt“ (N2).

Klatši jagamise situatsioonidele on enamasti omane väheste inimeste juuresolek, mis muudab kogemuse omamoodi eksklusiivseks ning tekitab osalejates kuuluvustunnet, mis on oluline sotsiaalse heaolu seisukohast (Ben-Ze'ev 1994: 17). Olla osa klatšivast seltskonnast on ka viis tagada, et „sa ei jääks välja, et sa ei oleks see, keda klatšitakse“ (N1). Intervjuu vastustes, sarnaselt Ben-Ze'evi üldistusega, kajastus eelistus pigem väiksema seltskonna järele, kusjuures peaks tegu olema inimestega, kellega rääkijal on usalduslik suhe. Usaldus on ka üheks peamiseks klatši jagamise eelduseks: „Kui ma räägin sulle mingit lugu, siis ma usaldan sind“ (N6). Seetõttu valitakse üldiselt klatšikaaslasteks vastajate sõnul lähedasemad sõbrannad. Klatši sisuks võivad olla teinekord isiklikud või värskelt juhtunud teemad, mille puhul peaks kuulaja ära tajuma, et edasirääkimine ei ole sobilik.

„Ma arvan, et see on /.../ selline tunde küsimus, et kui keegi räägib midagi, mis on nagu hästi isiklik ja /.../ värske ka, et siis selle jutu edasijõudmine peaks olema alati selle, kellega see juhtub, [otsustada] /.../ nagu ainult sealt [temalt] liigub see jutt edasi“ (N1).

Vastanduvalt kirjeldatud privaatsusele ja eksklusiivsusele, mis klatšiga kaasneb, oli ka teateid sellest, et klatš võib olla väga argine nähtus. Seejuures toodi välja, et naised jagavad klatši ka näiteks tänaval või isegi liftis. Samuti kirjeldati seda justkui vestluse avajana – sõbrannaga kokku saades võidakse esimese asjana uurida, et „sul *goss*'i on vä?“ (N8). Olenemata ümbrusest on üheks oluliseks aspektiks 'mahlase' loo edastamisel see, et vestlus toimiks päriselus. Vaid sellisel juhul on võimalik täiel määral osa saada kuulaja reaktsioonist. Samas toodi välja, et kui tegemist on väiksema jutuga, siis on ka kirjalik suhtlus sobiv. Folklorist Janina Hajduk-Nijakowska (2015: 167) on leidnud, et internetifoorumid, kus emotsioonide väljendamine käib emotikonide abil, võivad asendada päriseluinteraktsioone. Kuigi ka klatši edastamiseks võidakse kasutada kirjalikke väljundeid (ilmselt küll pigem privaatsõnumeid kui avalikke foorumeid), on siiski alust arvata, et emotikonid ei suuda asendada päriselus edastatavaid emotsioone.

Naised kirjeldasid emotsionaalsust suuresti kui eeldust klatšimisele. Teatavasti seostataksegi emotsionaalsust just naistega, kusjuures põhjus selle taga ei pruugi olla

sugugi bioloogiline, vaid pigem soospetsiifilisest kasvatuses tingitud (vt Barrett jt 1998: 575). Levinud eelarvamus on üsnagi juurdunud ka naistesse, kes käesoleva töö jaoks läbiviidud intervjuudes väljendasid samuti seisukohta, et naised on võrreldes meestega emotsionaalsemad. Seejuures kumas läbi tunnetus emotsionaalsusest kui sotsiaalsest eelisest, mille üle mehed kadedad on.

„/.../ sa oled kuskil peol ja sa lähed naiste vetsu, siis konkreetselt kõik on sõbrad ja tüdrukud võivad sulle oma eluloo seal vetsus ära rääkida ja kõik detailideni välja. Nagu meestel ei ole /.../ sellist võimet /.../ ja nad hoiavad kõiki neid emotsioone ja lugusid enda sees kinni“ (N1).

Emotsionaalsusel on oma koht nii klatši rääkimissituatsioonis kui ka edastatava sisu valimisel. Peters jt (2009: 219) on oma psühholoogiaalases käsitluses leidnud, et teiste kohta jagatakse teistele kõige parema meelega seesugust infot, mis tekitab emotsioone. Olles ise kannustatud mõnest intrigeerivast seigast, oodatakse ka kuulajalt emotsionaalselt laetud reaktsioone: vastajate sõnul on sobivateks reaktsioonideks erinevad uskumatust väljendavaid fraasid ja õhu ahmimine. Tähelepanuväärne on ka see, et nende ootustega võidakse arvestada ka kuulaja rollis olles, ka siis, kui need emotsioonid päriselt ei teki.

„/.../ kui on olnud seltskonnas, kus mind tegelt väga ei huvita see klatš või ma ei taha sellega väga midagi teha, siis ma ikkagi – see on nagu ongi selline, et olukorra nagu tundmine ja nende reeglite teadmine ikka. Noh, et kasvõi teed väikse näitemängu. „Oo, jaa, vau, oomaigaad, oomaigaad“ et, et kasvõi oleks tal [rääkijal] siis tore“ (N3).

Emotsioonide väljaelamine ning omavahel jagamine paistabki olevat suuresti klatši tuumaks. Olukord, kus klatšile reageeritakse ükskõikselt, on sisuliselt „*failed mission*“ (N5). Mehi, keda kirjeldati kui klatši osas ükskõikset ning ratsionaliseerima kipuvat publikut, peetakse teisejärguliseks kuulajaskonnaks. Erandina toodi siin välja poissõbrad, kusjuures öeldi, et kuuldud juttu räägitakse tingimata neile edasi, „mis siis, et teda nagu ei huvita onju“ (N3). Sellest võiks ehk järeldada, et kohati on klatši tekitatud

emotsionaalne laeng niivõrd suur, et seda on justkui tarvis kuhugi (kellelegi) lihtsalt maha laadida.

3.2.3. Kellest ja millest räägitakse

Kui uurisin intervjueeritavate, missugused on kõige kuumemad klatšiteemad, vastati üsna üheselt, et suhted. Valdavalt kirjeldati siinkohal romantilisi suhteid, kusjuures peeti rääkimise eelduseks mõne ebatavalise nüansi olemasolu, mis loo klatšimisvääriliseks muudab. Eriti suur huvi olevat uute suhete ning petmisskandaalide vastu, ent huvipakkuv võib olla ka suur vanusevahe või mõni muu normist hälbiv aspekt. Juhul, kui tegemist on ühiskondlikult pahakspandava olukorraga, on põhjust rääkida klatši gruppi korrastavast mõjust (vt Umer 2017). Näiteks petmisskandaali kajastamisel oma sõpruskonnas kinnitatakse ühiselt üle seisukoht, et petmine on vale. Sellest tulenevalt on tõenäolisem, et selle grupi liikmed seda ka ise ei tee või vähemalt seda enda puhul esile ei too.

Suhted klatši keskse teemana on üsna ootuspärane, arvestades, et intervjueeritavad on valdavalt kahekümnendates inimesed. Teemavaliku tulenemine parajasti aktuaalsetest eluvaldkondadest peegeldus ka selles, mida osalejad pakkusid olevat teiste vanuserühmade klatšiteemadeks. Nooremate puhul pakuti suuremat osakaalu perega, vanematel inimestel seevastu tööelu ning poliitikaga seotud teemadel – ilmselt on tegemist sfääridega, mida vastavatele vanusegruppidele oluliseks peetakse.

Endale lähedal olevast klatšimine ei puuduta mitte ainult teemasid, vaid ka inimesi, kellest klatšitakse. Sotsioloogid Jack Levin ja Arnold Arluke (1985: 284) on leidnud reaalseid vestluseid pealt kuulates, et kui meeste klatš on pigem distantsihoidev ning puudutab eeskätt kuulsuseid ja kaugeid tuttavaid, siis naiste vahetatav klatš on fookusega omaenda sotsiaalsele võrgustikule ja lähiringkonnale. Intervjuu vastustest selgus, et naistel on seejuures eelistus vestelda just neist tuttavatest, keda ka kuulaja teab. Veelgi parem on siis, kui klatšijatel on samasugune arvamus kõnealustest isikutest – sellisel juhul saab kuulaja paremini suhestuda ning samuti lisada endapoolseid muljeid ja infokilde. Kui kõik vestluses osalejad on kursis klatšitava isikuga, on võimalik oma teadmiseid kombineerides panna kokku terviklikum pilt juhtunud olukorrast, kusjuures „selle klatši

käigus võib-olla tuleb isegi kogu tööde välja“ (N1). Selline pusle kokku panemise elamus tekitab osalejates elevust: “See kuidagi muutub nii põnevaks või nagu tekib siuke /.../ teistsugune mingi energia” (N7). Nagu psühholoog Eric K. Foster (2004: 85) on välja toonud, seisnebki suur osa klatši meelelahutuslikkusest ootusärevuses, mida tekitab potentsiaalne võimalus saada uut infot olukorra arengu kohta. Juhul, kui aga tegemist pole ühise tuttavaga ning väljavaadet ühisele puslepanemisele ei ole, peab lugu olema kas väga värvikas või seostuma olukorraga. Muul juhul jäetakse lugu rääkimata: „See asi on küll ka edasi rääkimisega, et ma ei viitsi isegi nagu edasi rääkida, kui nad juba ei tea /.../ nendest /.../ tegelastest mitte midagi“ (N2).

3.2.4. Milleks naistele klatš?

Nagu eelnevalt mainitud, on paljud teadlased uurinud klatši funktsioone – seda nii grupi perspektiivist (vt nt Gluckman 1963) kui ka indiviidi vaatepunktist (vt nt Paine 1967) lähtuvalt. Tegemist on eesiliste tõlgendustega, mis võivad, ent ei pruugi kokku langeda eemiliste käsitlustega. Eemilised, intervjuu vastustest saadud andmed on tähelepanuväärsed seetõttu, et need peegeldavad just neid funktsioone, mida vaadeldav grupp ise ära tajub ja oluliseks peab. Antud kontekstis ei võimalda see mõista mitte seda, mida tagarääkimine objektiivselt inimesele *pakub*, vaid seda, mida inimene ise tunneb, et ta *saab* või *tahab* sellest tegevusest saada. Samuti pööran veelkord tähelepanu sellele, et kuna klatši definitsioon oli vastajate seas erinev (vt ptk 3.1.), olen funktsioonide koondamiseks lähtunud klatšimise miinimumdefinitsioonist („A ja B kõnelevad Cst“), olenemata sellest, kas osaleja ise nimetas funktsiooni omaseks klatšimisele, tagarääkimisele, lihtsalt teistest rääkimisele või millelegi muule sarnasele. Seetõttu on eeltoodud termineid kasutatud siin peatükis ka sünonüümsetena.

Selgub, et üheks vastajate poolt tajutavaks klatšimise funktsiooniks on teiste inimestega ühise keele leidmine ning emotsionaalse läheduse saavutamine. Seesugusele sotsiaalse sidususe loomisele aitab teistest rääkimine kaasa mitmel moel. Esiteks pakub see ühist jututeemat, mille najal on võimalik võõramate inimestega vestlust arendada. Seda kinnitab ka varasem teaduskirjandus, mille järgi võib klatši abil isegi uusi sõpruseid luua, jagades võõraga infot, mille jagamist muidu sõpradevahelise suhtlusega seostatakse

(Ben-Ze'ev 1994: 16). Teisalt tõid vastajad välja, et see võimaldab paremini tundma õppida ka olemasolevaid tuttavaid ja sõpru, kusjuures võib klatšimisest alguse saada palju üldisem väärtuseid väljendav arutelu.

„See ikkagi õpetab ka. /.../ Sa saad ka aru /.../ oma sõprade [seisukohtadest] – mida nad arvavad asjadest, nendest olukordadest /.../, kuidas nad käituvad /.../. Ja siis äkki me leiame üldse, et meil on erinevad arusaamad asjadest. /.../ Ja pärast me võimegi rääkida ainult enda situatsioonidest, aga lihtsalt see nagu algidee tuleb see, et me nii-öelda klatšime,, (N6).

Lisaks läheduse loomisele võib klatšil olla oluline roll eneserefleksiivsuses. Teise inimese arvamusi kuuldes mingi olukorra kohta on võimalik saada tagasisidet ning värsket perspektiivi ka omaenda käitumisele ja valikutele. Eriti aktuaalne on see siis, kui jagatud lugu on seotud rääkija endaga. Samas on ka võimalik end mitte puudutavate stsenaariumite puhul leida paralleele enda eluga ning neid siis analüüsida: „see arendab inimesi /.../, sest nad hakkavad mõtlema /.../ oma asjade peale võib-olla läbi teiste inimeste olukordade” (N4). Sarnast funktsiooni on rõhutanud ka psühholoogid Wert ja Salovey, kelle sõnul on võimalik teiste kohta käivast klatšist õppida, missugust käitumist peetakse 'õigeks' ning missugust 'valeks' (Wert ja Salovey 2004: 124). Sestap on klatši üheks nii eemiliselt kui ka eesiliselt tunnistatud funktsiooniks eneseparendamine.

Värskest perspektiivist võib kasu olla ka mõne konkreetse situatsiooni mõtestamisel ja sellega toimetulekul. Näitena toodi välja konfliktiolukordi, mille puhul võib tihtilugu olla hirmutav või keeruline teise osapoolega kontakti leida. Sellisel juhul on võimalik kurta muret sõpradele enda väljaelamise eesmärgil. Viimase käigus on võimalik ka ise olukord uuesti läbi mõelda.

„...igat asja sa tõesti ei ütle nagu näkku vaata. Vahepeal ongi nagu *rant*'id [ehk räägid end emotsionaalsel moel 'tühjaks'] ära mingisuguse asja enda sõbrannale. Ta ütleb „okei, jah, ma nõustun“ ja siis on nagu *the end of it*“ (N2).

“...minu jaoks on /.../ teiste inimestega rääkimine väga konkreetne /.../ mõtteprotsessi osa. Et *I guess* mul on vaja rääkida, et enda jaoks ka läbi mõtestada” (N8).

Juhul, kui tegemist on ühiste sõpradega, võib nende kaudu saada infot ka teise leeri seisukohtade kohta, mis võib omakorda aidata kaasa olukorra lahenemisele. Siin tõi üks osalejatest näite hiljuti juhtunud olukorrast, kus vaid tänu kolmandale inimesele oli tal võimalik koguda piisavalt infot ennast hõlmava konfliktiolukorra kohta, et seda lahendada asuda. Seega on tagarääkimisele omistatav ka sotsiaalset infot edastav omadus, mida on rõhutanud teiste seas Eric K. Foster (2004: 84), kes on nimetanud klatši tõhusaks infolevikuviisiks, mis võimaldab teada saada teiste inimeste kohta. Osad vastajatest mõõnsid, et suhteliselt suur osa teiste kohta käivast infost jõuab nendeni just kaudsete allikate, sealhulgas klatši kaudu. Sellise infona toodi välja uudiseid teiste eludest, millele võib kinnitust ja detaile juurde saada, kui tõstatada neid hiljem ka klatšitava endaga. Samas on võimalik, et klatšitav lükkab jutu ümber.

„Kui see on keegi, kellega ma ise ka suhtlen, siis see [info saamise viis] on nagu kombineeritud. Ja see on veel eriti tore. Sest et, noh, näiteks kuuled klatši käigus midagi selle inimese kohta ja /.../ siis saan kokku /.../ selle sama inimesega, kellest on räägitud. Ja ma kuidagi noh, niimoodi vestluse käigus „aa, hei, kuidas sul sellega läheb?“ Ja kui ta räägib mingit teist asja, siis see on [hingab rõhutatult välja] suht haige. Nüüd ma saan omakorda nagu rääkida [algele klatšijale] „aa kuule, sinu klatš oli vale, tegelikult on nii“ /.../ Või siis /.../ sellele inimesele, et „aa, et on kuulujutud, et sul on hoopis niimoodi““ (N3).

Ülaltoodud tsitaadist tuleb esile tõe välja uurimise ja õigluse jalule seadmise kontseptsioon seoses klatšiga. Selgub, et klatši puhul ollakse üsnagi allikakriitilised, juhul kui see puudutab endale lähedasi inimesi või on tegemist eriti skandaalse looga. Allikakriitikat väljendavad näiteks vastavad hoiatused (*disclaimer*’id) loo esitamise eel, kusjuures valdav enamus vastanud naistest ütlesid, et neil on tavaks kahtlase päritoluga loo puhul hoiatada, et tegemist ei pruugi olla tõega või et tegu on vaid ühe vaatenurgaga. Lisaks tõid pooled vastajad välja, et nad viitavad klatši edasirääkimisel allikale, kust nad

lugu kuulsid. Juhul, kui ise kuuldakse lugu, milles tõeväärtuses ei olda kindlad, võidakse allikaid ka 'kontrollida'.

„Kõigepealt ma *check*'in oma allikaid, klatšijat. Kui usaldusväärne tema on – kas info on päris. /.../ ma tahan tavaliselt ikkagi nii-öelda nagu *fact check*'ida enne kui ma mingit arvamust nagu kindlaks teen“ (N3).

Olukorras, kus loo keskmes olev inimene ei ole isiklik tuttav ning sündmus ei ole rääkija elus relevantne, ei vaevuta kahtluse korral tõe välja uurima. Näitena sellisest juhust toodi välja eesti lauljatar, Liis Lemsalu narkokahtlust: „No ma uskusin seda, sest see allikas /.../, kust ma teada sain, on väga usaldusväärne, /.../ aga /.../ mind ei mõjutanud see, mind ei huvitanud see“ (N6). Lisaks sellele, et teema ei olnud vastaja jaoks oluline, pidas ta ka oma allikat piisavalt usaldusväärseks, et selles mitte kahelda. Samas nentis vastaja, et mõnes muus olukorras hoiaks ta siiski silmad ja kõrvad lahti, kui tegemist oleks talle huvitava klatšiga.

Üheks prevaleerivaks taotluseks klatšimisel on kindlasti juba varem mainitud meelelahutuslik aspekt. Vastajad tõid siinkohal lisaks eelnevale välja klatšiga kaasnevaid eskapistlikke võimalusi peletada igavust ning elada justkui teise nahas, mida on rõhutanud ka psühholoogid Beersma ja Van Kleef (vt 2012: 2645).

„Jah, no kui endal elu on igav /.../ ja sul ei ole midagi põnevamat, mida nagu enda mällu talletada, siis sa lihtsalt võtad neid mingisuguste teiste inimeste privaateleu fakte ja lugusid“ (N3).

„[Klatšijad] elavad /.../ siis kedagi teist /.../ teiste inimeste lugude kaudu, mida nad kuulevad. Nad on nagu osad mingist /.../ filmist või see lugu, mis nad räägivad, on nagu film“ (N6).

Viimaks soovin tähelepanu juhtida sotsiaalset võrdlust ning staatust puudutavatele funktsioonidele, millele on teaduskirjanduses rohkelt rõhku pööratud (vt nt Guendouzi 2001; Massar 2012; Wert ja Salovey 2004). Eeltoodud eesilised käsitlused väidavad üheselt, et klatš on oma loomuselt võrdlev, kohati isegi võistluslik nähtus, mille eesmärk

on mingil moel parendada omaenda sotsiaalset staatust. Klatši kui sellise püüdluse ideed kohtas ka eemilises tõlgenduses, küll aga suhtuti sellesse halvustavalt:

„See on /.../ kurb /.../, üllatavalt palju näen inimesi ka, kes nagu upitavad end teiste arvelt. Et noh, see on minu jaoks siuke veits kultuurišokk /.../ ülikoolis /.../, ei puutunud üldse [gümnaasiumis] kokku sellega, et keegi kedagi teist nagu maha teeks või /.../ üritaks ennast nagu upitada kedagi teist maha tehes“ (N8).

Seejuures vastandati ennast taolise käitumisega, sõnades, et ise sellist teistest rääkimist ei harrastata. On raske ning ehk ka ebavajalik välja uurida, kas antud vastaja või mõni muu valimis olnu harrastab ülevalt alla võrdluseid rõhutavat klatši. Küll aga saab öelda, et juhul, kui selles osaletakse, tajutakse oma eesmärgi õilsate või vähemalt mitte pahatahtlikena.

Naiste intervjuu vastuseid analüüsid selgub, et naised on omaks võtnud ühiskondliku stereotüübi, et klatšija on üldiselt naissoost. Selle osas, kas mehed üldse klatšivad, oldi mõneti kahtlevad. Teisalt toodi välja, et meeste edastatud jutte ei olda nii valmis nimetama klatšiks, kuna need ei hõlma samaväärset emotsionaalset laengut ning huvi räägitava suhtes. Eranditult tunnustati, et ollakse ka ise tegevusega kokku puutunud või seda algatanud, ent samas ei soovitud end enamasti klatšija mainega seostada. Klatšimise eesmärkide ja funktsioonidena nimetati meelelahutuslikkust ning läheduse loomist, aga ka eneseväljenduslikke ja refleksiivsust võimaldavaid faktoreid. Lisaks eelmistele oli juttu ka teiste mahategemise kaudu eneseupitamisest, millesse suhtuti halvustavalt ning endale ei omistatud. Üldiselt väideti, et ollakse pigem heatahtlikud teistest rääkides, samas kirjeldati mitmeid olukordi, kus arvati, et teised samasugusest püüdlusest ei lähtu. Selline tendents kinnitab Albert Blumenthali väidet, et enda ja oma sõprade klatšimise suhtes ollakse positiivsemad, seevastu teiste klatšimisse suhtutakse halvustavamalt (Blumenthal 1932: 129). Kõnetavaima klatšimisteedena toodi välja romantilisi suhteid, mis mingil moel hälbivad normist või on muul põhjusel ootamatud. Samuti kinnitati Levini ja Arluke'i (1985: 284) uurimistulemust, et enamasti kõneldakse tuttavatest inimestest.

3.3. Meeste vaade klatšimisele

Selles peatükis on keskendutud meeste intervjuude analüüsile. Selle analüüsiosa eesmärk ei ole käsitleda kõiki töös välja toodud aspekte meeste perspektiivist lähtuvalt, vaid täiendada eelnenud analüüsi, tuues sisse teist vaadet.

On mitmeid uuringuid, mis võrdlevad naiste ja meeste klatšimist, kusjuures üldiselt on leitud, et erinevused kahe soo klatšimisharjumuste vahel on väiksemad, kui neid ühiskondlikult kujutatakse (vt nt Eckhaus ja Ben-Hador 2019; Levin ja Arluke 1985). Eemilisi naiste käsitlusi analüüsides selgus, et naised kirjutavad suures pildis alla ühiskondlikule klatši kuvandile. Meeste intervjuu vastustest selgus sama tõsiasi – on siiski valdav seisukoht, et naised klatšivad rohkem kui mehed. Põhjuseks nähti tihtilugu naiste olemuslikku tendentsi tunda atraktsiooni intriigide vastu.

„...tundub, et /.../ naiste jaoks on see klatš /.../ tähtsam, et nad tahavad rohkem teada /.../ teiste inimeste kohta /.../ Võib-olla selline ebapopulaarne asi, mis ma ütlen, aga /.../ mulle tihti tundub, et võib-olla naised tahavad /.../ rohkem draamat, et mehed on /.../ vaoshoitumad ja naised, noh, jällegi emotsionaalsemad. Ja siis selline klatš nagu toob sellist värtsi ellu juurde“ (M1).

“Elu ei saa liiga rahulik olla. Rahust väsitakse ära” (M5).

Tüüpilist klatšijat peeti samuti naiseks, keda üllatavalt spetsiifilisel kombel seostati mitmel korral juuksuri- ja küünesalongide külastamisega. Ühel korral toodi isegi välja, et juuksurialongid on kujunenud justkui uueks saunaks, kus naised räägivad (vrd fraseologismiga *naised saunas rääkisid*). Salongidega seotus võiks tuleneda eelarvamusest, et tüüpiline klatšija on hoolitsetud välimusega. Viimast kinnitaks salonge mitte maininud vastaja sõnavõtt, et klatšija stereotüübiga seostuvad tal materiaalsete eeliste ning viimistletud välimusega populaarsed tüdrukud gümnaasiumis. Teisalt oldi võrreldes naisvastajatega siiski naistega seotud soostereotüüpide rakendamisel ettevaatlikumad, sõnades näiteks, et „see kõik ikkagi taandub isiksusele, /.../ tõesti võib olla nagu vale niimoodi soopõhiselt välja tuua“ (M3). Samuti väljendati seisukohta, et kaasaegsest trendist tulenevalt on naiste ja meeste harjumused ühte sulamas ning

soopooled võrdsemad: „...inimene on inimene, need üksikud füüsilised erinevused, mis meil tegelikult on /.../, ei tee /.../ nii suurt vahet“ (M2). Tahaksin siin tähelepanu juhtida sellele, et soovõrdsust rõhutavate seisukohtade taga võib lisaks isiklikule arvamusele olla sotsiaalse soovitavusega (*social desirability*) seotud püüdlused. Sotsiaalne soovitavus viitab tendentsile esitada enda kohta seesugust infot, mis on korrelatsioonis kultuuriliselt aktsepteeritud seisukohtadega (vt Crowne ja Marlowe 1960). Antud kontekstis võis poliitkorrektsetele sõnavõttudele tõuke anda ka asjaolu, et nende vastas istuv intervjueri oli naine, mitte teine mees.

Nagu naisedki, tõid mehed kõnetavate teemadena välja teiste inimeste suhted, samuti ootamatud pöörded tuttavate eludes ning inimeste materiaalsed omadused. Klatši ennast kirjeldati aga napisõnalise infoedastusena, millele suuremat diskussiooni ei järgne.

„Mingit sellist sädistamist ei ole, /.../ et räägiks millestki pikalt ja detailselt, aga võib-olla lihtsalt, /.../ et „[sõber] müüs oma bemmi liiga odavalt maha“ või midagi siukest. /.../ Vastan: „Ahah, okei, no paljuga müüs?“, siis [tema] vastab: „Tonniga“. „No okei, tõesti vähe“ ja siis läheme edasi“ (M4).

Klatši kirjeldati mitmel juhul kui kahjutut, ent ebakonstruktiivset tegevust, kusjuures defineeriti seda näiteks kui „lihtsalt siuke lõbus, ma ei tea, mula“ (M4) ning leiti, et see on „selline odav ja lihtne lahendus suhtlemisele“ (M2). Klatši vastandati siinkohal väärtuslikule infole, nentides, et klatšis puudub õpetlik element, mida saaks omaenda ellu rakendada. Selline seisukoht eitab nii teaduskirjanduse (vt Wert ja Salovey 2004: 124) kui ka naiste poolt välja toodud klatši funktsiooni, mis seisneb kirjeldatud olukordade ülekandmist oma ellu, et seeläbi sarnases olukorras olles sobivamaid valikuid langetada.

Mehed, kellel oli mälestus mõne naistevahelise klatšisituatsiooni tunnistajaks olemisest, kirjeldasid olukorda üsna sarnaselt. Kirjeldustes rõhutati suurt uudishimu jutu suhtes, öeldes näiteks, et “kui kaks sõbrannat ei ole üksteist ammu näinud, siis [öeldakse üksteisele] “tule, nüüd ma annan sulle kogu info, mis mul on, ja siis on sinu kord ja siis teeme küsimuste ringi” (M2). Samuti toodi välja klatšiga kaasnevaid kõrgendatud emotsioone: „[imiteerib dramaatilist hingetõmmet] Kuulsid, kes ta uus kutt on?!“ /.../ midagi sellist“ (M5).

Naiste omavahel jagatud lugudele pidasid mehed iseloomulikuks suurema tähelepanu pööramist detailidele ning toimunu süvitsi analüüsimist, mis hõlmab muuhulgas ka üksteisele lisaküsimuste esitamist. Selliste tendentside äratundmine paistis suuresti tulenevat asjaolust, et meeste enda klatš neid ei sisalda.

„See ei ole selline, et nad istuvad kuhugi nurka maha ja siis ütlevad, et „räägi mulle kõik“ ja küsivad küsimusi üksteiselt /.../. Mul on tunne, et see on see erinevus. Et mehed võib-olla lihtsalt – keegi ütleb midagi kellegi kohta [ja] kõik need ülejäänud mehed siis registreerivad selle informatsiooni ja sinna see teema jääb“ (M2).

Pea kõikide meeste sõnul on nende enda vestlustes klatši pigem vähe. Kui seda võrrelda näiteks Massar jt välja toodud tõigaga, et umbes 2/3 täiskasvanute vestlustest on klatš (Massar jt 2012: 106), peab olema tegu kas erandlikult vähe klatšivate indiviididega või on alust arvata, et klatši koguse suhtes võib inimestel olla teinekord üsnagi ebatäpne tunnetus. Samuti on oluline silmas pidades, et erisused tulenevad kindlasti ka sellest, kuidas keegi enda jaoks klatši defineerib.

Võib öelda, et meeste intervjuu vastused kajastavad üpris sarnaseid seisukohti naiste väljatoodutega. Üldiselt näevad mehed naisi tüüpiliste klatšijatena, kellega nad seejuures seostavad viimistletud välimust ning populaarsust. Klatši kui naiste ala põhjendati olemusliku huvina intriigide vastu. Naiste klatšisituatsioone kirjeldati sädistavatena ning lisaküsimusi täis pikitutena, seevastu meeste omi napsõnaliste ning neutraalsematena. Samas olid mehed võrreldes naistega kohati ettevaatlikumad omistama klatšijatele soostereotüüpe. Sellist nähtust võiks osaliselt põhjendada püüdlusega tõsta oma sotsiaalset soovitatavust, samuti sellega, et intervjuerija oli ise naissoost. Klatši nägid mehed kui ebakonstruktiivset ajaveetmisviisi ning hindasid oma osalust selles minimaalseks.

Kokkuvõte

Folkloristikas on klatši kui eraldi žanri uurimisega tegeletud üsnagi vähe, küll on aga klatši rohkelt kajastatud psühholoogiaalases kirjanduses, samuti on seda käsitlenud mitmed sotsioloogid, antropoloogid, filosoofid ning isegi õigusteadlased. Kuigi teistes valdkondades on teemakohaseid uurimusi ohtralt, ei paku need enamasti klatšile eemilist vaadet, mis avaks kindlate gruppide klatšitraditsioone või inimeste enda vaateid teemale. Käesolevas töös soovin muuhulgas tähelepanu juhtida sellele, et see on lünk, mille võiks tulevikus täita folkloristika, kusjuures on klatši kui eraldi žanri uurimiseks vajalikud eeldused olemas. Võrreldes varasemaga on üle mindud laiemale rahva käsitlusele, liigutud vaid teksti uurimiselt konteksti arvestava käsitluse suunas ning hakatud nägema ka väga argist ainet uurimisväärseks.

Selle bakalaureusetöö eesmärgiks oli anda eemiline sissevaade noorte hoiakutesse ja ettekujutustesse seoses klatšiga. Seadsin fookuseasetuse soolisust puudutavatele aspektidele, kusjuures keskendusin eeskätt naistele ning nende kogemustele, kuna enamasti seostatakse klatšija stereotüüpi just nendega. Empiirilise materjalina kasutasin 13 intervjuud, millest kaheksa tegin naistega ning viis meestega. Mõlema soo seisukohtade kaasamise eesmärk oli saavutada terviklikum ja usaldusväärsem pilt klatšist ning 'kontrollida' sellega kaasaskäivaid stereotüüpe kummagi soo kohta. Intervjuu vastustele rakendasin NVivo 14 keskkonnas temaatilise analüüsi põhimõtteid, mille tulemusel moodustus 25 temaatilist alajaotust ehk koodi, mis omakorda viieks suuremaks teemaks koondusid: *klatsi* kui termini ja klatši kui tegevusega seotud arvamused, klatšijat kui isikut käsitlevad seisukohad, klatši kui sotsiaalse situatsiooniga seonduvad kirjeldused, klatši funktsioone ja taotluseid puudutavad vastused ning viimaks kõik klatši sisuga seotud mõtted.

Klatsi eemiline tõlgendus varieerus inimeseti, kusjuures osad defineerisid seda lihtsalt kui teistest rääkimist, teised aga leidsid, et tegemist on teistest rääkimise äärmusliku ja negatiivse vormiga. Olenemata isiklikust definitsioonist, oldi läbivalt teadlikud ühiskondlikest negatiivsetest konnotatsioonidest, mis sõnaga kaasas käivad. Intervjuude käigus selgus, et palju kasutatavamaks ning kohati ka pehmekõlaliseks sõnavaraks

pidasid naised selliseid ingliskeelseid termineid nagu *goss(ip)* ning *tea*. *Klatši* ja teisi nimetatud termineid eristavaid tähendusnüansse mehed aga ei tajunud. Kuigi *klatsš* sõnana tekitas nii mõnelgi juhul vastajates negatiivseid assotsiatsioone, suhtuti teistest rääkimisse siiski kui loomulikku nähtusesse – isegi juhul, kui jutu sisu ei ole positiivne. Eelnevatest tähelepanekutest võib järeldada, et negatiivne suhtumine klatši on suuresti seotud sõna ja kontseptsiooni mainega, mitte niivõrd tegevuse endaga.

Klatšijatest kõneledes mainisid osalejad küll paaril korral mehi, ent üldiselt leiti siiski, et tüüpiline klatšija on naissoost. Kohati olid naised isegi skeptilised selle osas, kas mehed üldse klatšivad. Seejuures toodi välja, et isegi, kui objektiivselt vaadatuna nad seda justkui teevad, ei kiputa seda nõnda nimetama. Ka mehed ise ei seostanud end eriti klatšimisega ning hindasid klatši osakaalu oma elus pigem väikeseks. Naiste tendentsi rohkem klatšida peeti olemuslikuks eripäraks, mis tuleneb suuremast huvist teiste elude ning intriigide vastu. Seejuures väärub eraldi äratoomist, et mehed olid naistega seotud soostereotüüpide väljendamisel mõneti ettevaatlikumad kui naised ise.

Klatši kirjeldati kui sotsiaalset situatsiooni, kusjuures selgus, et tegevus võib naiste jaoks olla omaette ajaveetmisviisiks, mille ümber kokkusaamisi koondatakse. Samas kirjeldati klatši ka muusse vestlusesse kergesti sisse pikitava elemendina, mida võib jagada ka tänaval või liftis. Naiste klatšisituatsioonidele omistasid nii naised kui mehed suurt emotsionaalsust, kusjuures peeti seda olemuslikuks erisuseks sugude vahel. Samuti kirjeldasid naised dramaatilisi reaktsioone kui lahutamatut ning olulist osa klatšimissituatsioonist. Seejuures rõhutati, et 'mahlasema' klatši jagamiseks võidakse ära oodata kohtumine päriselus, et vahetult kuulaja reaktsioonist osa saada. Meeste klatšisituatsioonid olid nii meeste kui naiste kirjelduste järgi seevastu tihti napisõnalised ja reaktsioonivaesed. Põnevamate klatšiteemadena toodi mõlema soo seas välja romantilisi suhteid, mis mingil moel normist hälbivad, samuti öeldi, et enamasti räägitakse oma (ühistest) tuttavatest.

Klatši enesekohaste funktsioonidena nimetati lisaks meelelahutuslikkusele ka sotsiaalse siduse loomist, eneserefleksiivsust ning keeruliste sotsiaalsete olukordadega toimetulekut. Psühholoogiaalases teaduskirjanduses rohkelt kajastust leidnud võrdlevat

klatši puudutati vähe – üldiselt suhtuti teiste arvelt enda upitamisesse halvustavalt ega seostatud end sellega. Viimane kinnitab ka üleüldist tähelepanekut, et enamasti tajuti omaenda klatšimist heatahtliku ning konstruktiivsena, isegi kui teiste klatšimist samamoodi ei tõlgendatud.

Käesolev uurimus on kinnitanud asjaolu, et klatš on suhtlusžanr, mida omistatakse peamiselt naistele. Üldpildis ei paistnud intervjueeritavad, sealhulgas naised, protestivat klatšiga seotud negatiivsete konnotatsioonide ega selle naistega seostamise vastu. Sellegipoolest pakkusid nende vastused stereotüüpiliste käsitlustega võrreldes neutraalsemat ja isegi positiivsemat vaadet klatšile. Viimane on kahtlemata hädavajalik, võitlemaks naiste ja nende omavaheliste suhtlusstiilidega seotud sotsiaalsete stigmade vastu.

Selles bakalaureusetöös esitatud tulemused ja järeldused peegeldavad noorte täiskasvanute vaadet klatšile ja sellega seonduvale, kusjuures on fookuses naiskogemus. Antud uurimus on justkui avataktiks eesti folkloristika klatšiuuringutele, millele võiks kindlasti edaspidi järgneda uusi täiendavaid käsitlusi. Seejuures pakub sinne töö edasiseks uurimiseks toepunkte ning tähelepanekuid. Tulevikus võiks rohkem rõhku pöörata meeste omavahelisele klatšimisele, samuti võiks eemilisest vaatepunktist uurida teiste eagruppide ning geograafiliselt erinevate rühmade klatši.

Kasutatud allikad

Intervjuud

N1: naine, sünd. 2001, intervjuu tehtud 11.01.2024 Tartus.

N2: naine, sünd. 2000, intervjuu tehtud 11.01.2024 Tartus.

N3: naine, sünd. 2004, intervjuu tehtud 12.01.2024 Tartus.

N4: naine, sünd. 2002, intervjuu tehtud 15.01.2024 Tartus.

N5: naine, sünd. 2002, intervjuu tehtud 17.01.2024 Tartus.

N6: naine, sünd. 2003, intervjuu tehtud 23.01.2024 Tartus.

N7: naine, sünd. 2002, intervjuu tehtud 24.01.2024 Tartus.

N8: naine, sünd. 2003, intervjuu tehtud 29.01.2024 Tartus.

M1: mees, sünd. 2001, intervjuu tehtud 05.02.2024 Tartus.

M2: mees, sünd. 2000, intervjuu tehtud 18.02.2024 Tartus.

M3: mees, sünd. 2002, intervjuu tehtud 19.02.2024 Tartus.

M4: mees, sünd. 2000, intervjuu tehtud 19.02.2024 Tartus.

M5: mees, sünd. 2001, intervjuu tehtud 22.02.2024 Tartus.

Kirjandus

- Austen, J. 1939. *Pride and Prejudice*. Swinnerton, F. (Eessõna). London: Martin Secker.
- Barrett, L. F., Robin, L., Pietromonaco, P. R. ja Eysell, K. M. 1998. Are Women the “More Emotional” Sex? Evidence From Emotional Experiences in Social Context. –*Cognition & Emotion*, 12(4), 555-578.
- Beersma, B. ja Van Kleef, G. A. 2012. Why People Gossip: An Empirical Analysis of Social Motives, Antecedents, and Consequences. –*Journal of Applied Social Psychology*, 42(11), 2607–2857.
- Ben-Amos, D. 2009a [1971]. Folkloori defineerimine konteksti kaudu. – *Kommunikatsioon ja folkloor*. Sator 9. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus, Eesti Folkloori Instituut, 9–26.
- Ben-Amos, D. 2009b [1976]. Analüütilised kategooriad ja etnilised žanrid. . – *Kommunikatsioon ja folkloor*. Sator 9. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus, Eesti Folkloori Instituut, 89–116.
- Ben-Ze'ev, A. 1994. The Vindication of Gossip. –*Good Gossip*. Goodman, R. F.; Ben-Ze'ev, A. (Toim.). University Press of Kansas, 11–24.
- Besnier, N. 2019. Gossip in Ethnographic Perspective. –*The Oxford Handbook of Gossip and Reputation*. Giardini, F.; Wittek, R. (Toim.). New York: Oxford University Press, 100–116.
- Blumenthal, A. 1932. *Small Town Stuff*. Chicago: University of Chicago Press, 128–143.
- Crowne, D. P. ja Marlowe, D. 1960. A New Scale of Social Desirability Independent of Psychopathology. –*Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349–354.
- De Vos, Gail. 1996. *Tales, Rumors, and Gossip: Exploring Contemporary Folk Literature in Grades 7-12*. Bloomsbury Publishing USA.
- DiFonzo, N. ja Bordia, P. 2007. Rumor, Gossip and Urban Legends. –*Diogenes*, 54(1), 19–35.
- Dores Cruz, T. D., Nieper, A. S., Testori, M., Martinescu, E., ja Beersma, B. 2021. An Integrative Definition and Framework to Study Gossip. –*Group & Organization Management*, 46(2), 252–285.
- Dunbar, R. I. M. 2004. Gossip in Evolutionary Perspective. –*Review of General Psychology*, 8(2), lk 100–110. <https://aptly.de/wp-content/uploads/2015/10/Dunbar20gossip.pdf> (17.11.2023).
- Dundes, A. 1965. What is Folklore? –*The Study of Folklore*. Dundes, A. (Koost.). Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

- Dundes, A. 2002 [1977]. Kes on rahvas? –*Valik esseid folkloristikast*. Tallinn: Varrak, 11–32.
- Eckhaus, E. ja Ben-Hador, B. 2019. Gossip and Gender Differences: A Content Analysis Approach. –*Journal of Gender Studies*, 28(1), 97–108.
- Ellwardt, L., Labianca, G. J. ja Wittek, R. 2012. Who are the Objects of Positive and Negative Gossip at Work? A Social Network Perspective on Workplace Gossip. –*Social Networks*, 34, 193–205.
- Fine, G. A. ja Ellis, B. 2010. *The Global Grapevine: Why Rumors of Terrorism, Immigration, and Trade Matter*. Oxford University Press.
- Fischer, H. 1987. Argijutustamine tänapäeval: tekstide kogumise ja töötlemise problemaatikast. VTK raamat. <https://www.folklore.ee/seminar/fischerparem.html> (05.05.2024).
- Foster, E. K. 2004. Research on Gossip: Taxonomy, Methods, and Future Directions. –*Review of General Psychology*, 8(2), 78–99.
- Gilmore, D. 1978. Varieties of Gossip in a Spanish Rural Community. –*Ethnology*, 17(1), 89–99.
- Gluckman, M. 1963. Gossip and scandal. –*Current Anthropology*, 4(3), 307–316.
- Guendouzi, J. 2001. 'You'll Think We're Always Bitching': The Functions of Cooperativity and Competition in Women's Gossip. –*Discourse Studies*, 3(1), 29–51.
- Hajduk-Nijakowska, J. 2015. Towards the New Folklore Genre Theory. –*Slovensky Narodopis*, 63(2), 161–173. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/towards-new-folklore-genre-theory/docview/1762002086/se-2> (06.05.2024).
- Handelman, D. 1973. Gossip in Encounters: The Transmission of Information in a Bounded Social Setting. –*Man*, 8(2), 210–227.
- Hart, S. M. A. 1986. "We Laugh at the World Around Us": The Folklore of a Young Male Friendship Group. [Magistritöö folkloristikas]. St. John's: Memorial University of Newfoundland.
- Hartung, F.-M. ja Renner, B. 2013. Social Curiosity and Gossip: Related but Different Drives of Social Functioning. –*PLOS ONE*, 8(7: e69996).
- Heilman, S. C. 1973. *Synagogue life*. Chicago: University of Chicago.

- Honko, L. 1989. Folkloristic Theories of Genre. –*Studies in Oral Narrative. Studia Fennica* 33. Siikala, A.-L. (Toim.). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 13–28.
- Ivaz, L., Griffin, K. L. ja Duñabeitia, J. A. 2019. Self-Bias and the Emotionality of Foreign Languages. –*Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 72(1), 76–89.
- Jaago, T. 2011. Rahvusvahelisuse ja interdistsiplinaarsuse mõju teaduskeelele argikultuuri uurimise näitel. Nemvalts, P. (Toim.). –*Eesti teaduskeel ja terminikorrastus*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 64–90.
- Järv, Risto 2015. Lõputa ja lõputu rahvajutt. Juhatuseks rahvajuttude erinumbri lugejale. –*Keel ja Kirjandus*, 8-9, 529–540.
- Kalkun, A. 2006. Tütarlapsest sirgub naine. Hoiatusjutud tütarlastele populaarses meditsiinikirjanduses. –*Mäetagused*, 34, 133–148.
- Kalmre, E. 2008. Muistendi ja kuulujutu karakteristikatest. –*Hirm ja võõraviha sõjajärgses Tartus. Pärimuslooline uurimuskannibalistlikest kuulujuttudest*. Tartu: EKM Teaduskirjastus, 28–30.
- Kalmre, E. 2012. Väikese rahva „suured lood” – rahvajuttude kaudu konstrueeritud eneseesitlusest. –*Keel ja Kirjandus*, 5, 321–334.
- Khan, L. A., Awan, M. S. ja Hussain, A. 2019. Oral Cultures and Sexism: A Comparative Analysis of African and Punjabi Folklore. –*Pakistan Journal of Women's Studies: Alam-e-Niswan*, 26(2), 105-126.
- Kisanji, J. 1999. Folklore Analysis for a Culture-Specific Concept of Inclusive Education. –*Disability in Different Cultures: Reflections on Local Concepts*. Holzer, B.; Vreede, A.; Weight, G. (Toim.). Verlag, Bielefeld: transcript, 78–87.
- Lalremruati, R. 2019. Narratives of Mizo Traditional Songs: A Thematic Analysis. –*International Journal of Research and Analytical Reviews*, 6(2), 422–425.
- Lehtpuu, Kairit 2016. Teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalsed jooned. [Magistritöö keeleteaduses]. Tartu Ülikool, eesti ja üldkeeleteaduse instituut. Tartu: Tartu Ülikool.
- Levin, J. ja Arluke, A. 1985. An Exploratory Analysis of Sex Differences in Gossip. –*Sex Roles*, 12(3/4), 281–286.
- Loudon, J. B. 1961. Kinship and Crisis in South Wales. –*The British Journal of Sociology*, 12(4), 333–350.

- Massar, K., Buunk, A. P. ja Remt, S. 2012. Age Differences in Women's Tendency to Gossip are Mediated by their Mate Value. –*Personality and Individual Differences*, 52, 106–109.
- Martinescu, E., Janssen, O. ja Nijstad, B. A. 2014. Tell Me the Gossip: The Self-Evaluative Function of Receiving Gossip About Others. –*Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(12), 1668–1680.
- McAndrew, F. T. 2014. How “The Gossip” Became a Woman and How “Gossip” Became her Weapon of Choice. –*The Oxford Handbook of Women and Competition*, 191–205.
- Mead, G. H. 1934. *Mind, Self & Society*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- Metsvahi, M. 2017. Intervjuu. –*Folkloristlikud välitööd*. Kästik, H.; Metsvahi, M. (Toim.). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 79–103.
- Michelson, G. ja Mouly, S. 2000. Rumour and Gossip in Organisations: A Conceptual Study. –*Management Decision*, 38(5), 339–346.
- Mill, J. S. 1998 [1859]. On Liberty. –*On Liberty and Other Essays*. Gray, J. (Toim.). Oxford: Oxford University Press, 1–128.
- Morris, M. W., Leung, K., Ames, D. ja Lickel, B. 1999. Views from Inside and Outside: Integrating Emic and Etic Insights About Culture and Justice. –*Academy of Management Review*, 24(4), 781–796. <https://dlnr.hawaii.gov/mk/files/2016/10/B.08i-Article-Morris-Views-from-inside-and-Outside.pdf> (10.05.2024).
- Oring, E. 1984. Dyadic Traditions. –*Journal of Folklore Research*, 21(1), 19–28.
- Paine, R. 1967. What is Gossip About? An Alternative Hypothesis. –*Man*, 2(2), 278–285.
- Peng, X., Li, Y., Wang, P., Mo, L. ja Chen, Q. 2015. The Ugly Truth: Negative Gossip About Celebrities and Positive Gossip About Self People in Different Ways. –*Social Neuroscience*, 10(3), 320–336.
- Peters, K., Kashima, Y. ja Clark, A. 2009. Talking About Others: Emotionality and the Dissemination of Social Information. –*European Journal of Social Psychology*, 39(2), 207–222.
- Rosnow, R. L. ja Fine, G. A. 1976. *Rumour and Gossip: The Social Psychology of Hearsay*. New York, Oxford, Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company, Inc.

- Rosnow, R. L. ja Foster, E. K. 2005. Rumor and Gossip Research. –*Psychological Science Agenda*, 19(4), 1-2. <http://pascalfroissart.free.fr/3-cache/2005-rosnow-foster.pdf> (06.05.2024).
- Rysman, A. 1977. How the “Gossip” Became a Woman. –*Journal of Communication*, 27, 176–180.
- Shuman, A. 1993. Gender and Genre. –*Feminist Theory and the Study of Folklore*. Hollis, S. T.; Pershing, L.; Young, M. J. (Toim.). Urbana, Chicago: University of Illinois Press, 71–88.
- Siim, P. M. 2017. Oma ja võõra rühma uurimine. –*Folkloristlikud välitööd*. Kästik, H.; Metsvahi, M. (Toim.). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 244–255.
- Solove, D. J. 2007. *The Future of Reputation*. New Haven: Yale University Press.
- Spacks, P. M. 2012 [1985]. *Gossip. E-raamat*. https://books.google.ee/books/about/Gossip.html?id=uSw4aPAcuPwC&redir_esc=y (25.05.2024).
- Stark, L. 2011. *The Limits of Patriarchy: How Female Networks of Pilfering and Gossip Sparked the First Debates on Rural Gender Rights in the 19th-Century Finnish-Language Press*. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Swinnerton, F. 1939. Introduction. *Pride and Prejudice*.
- Zahidi, N. S. ja Sulaiman, N. 2023. Constative an Analysis of Slang Words on Twitter. –*International Journal of Modern Languages and Applied Linguistics*, 7(2), 119-132.
- Umer, S., Othman, Z., Hassan, K. B. H., Umer, R. ja Rehman, H. U. 2017. Consequences of Gossiping on Women Empowerment. –*European Review of Applied Sociology*, 10(15), 6–12.
- Virtanen, Leea 1980. Perinteen yhteisöllisyys. –*Perinteentutkimuksen perusteita*. Lehtipuro, O. (Toim.). Porvoo, Helsingi, Juva: Werner Söderström OY, 133–181.
- Wert, S. R. ja Salovey, P. 2004. A Social Comparison Account of Gossip. –*Review of General Psychology*, 8(2), 122–137.

Summary

“What’s the Goss?”: The Role of Gossip in the Life of Young Estonian Women

The aim of this thesis is to present an emic analysis of gossip from the point of view of Estonian youth. More specifically, I focused on the perspective of women, as gossip-related stereotypes are most often applied to them. For this purpose, I interviewed 13 participants (8 women and 5 men) between the ages of 19 and 24. I have generally used the term “gossip” simply in the meaning of ‘talking about someone behind their back’ regardless of the definitions provided by the participants. As “gossip” is a term that can be (and is) defined very differently, this was a necessary step to enable further analysis. Thematic analysis of the interview data generated 25 coding categories from which 5 broad themes emerged: gossip as a term and as an activity, the gossiper as a person, gossiping as a social situation, the functions and aims of gossip, and the content of gossip.

Interviewees’ thoughts about gossip as a term and gossip as an activity revealed that, although all of the interviewees were aware of and often agreed with the negative connotations that the word “gossip” carries, the act of talking about others behind their backs was thought of as natural and often useful. Women showed a tendency to prefer English terms to Estonian ones as they considered them to be softer and less malicious sounding. Men, however, did not detect any differences in the different words used for gossip.

All of the participants generally agreed that a typical gossiper would be a woman. Both genders considered it, at least partially, an essential difference as women tend to be more interested in others’ lives and share such information with great enthusiasm and emotionality – another aspect of gossip that the interviewees considered to be common to women. Several of the women were sceptical of whether men gossip at all and one of the participants pointed out that, even if they do, one might not consider it gossiping but rather just talking. Men reported the amount of gossip in their lives to be minimal and emphasised that the gossip that *does* occur is usually very brief. Women, on the other hand, often described gossip as an activity in itself. Romantic relationships were mentioned as the hottest topics in gossip by both genders. It was also emphasised that it

is more common and pleasurable to share gossip about common acquaintances than about strangers.

Another contrast between the genders appeared when talking about the functions of gossip. Although men did speculate the different reasons for gossiping, they generally considered it to be a rather useless way of spending time. Women, however, thought of it as an important tool for creating interpersonal connections, self-reflecting, dealing with complicated situations such as conflict, but also as a fun way of spending time. As the women pointed out, the importance of gossiping is usually in the act itself – the aim is rarely to harm the person being talked about.

The analysis in this thesis has reinforced the notion that gossip is a genre of communication commonly associated with women. Although the participants, including women, didn't actively seem to protest against the negative connotations of the term or associating it with women, their answers did offer a more neutral, even positive description of gossiping compared to the stereotypical ones. This has important implications for breaking down social stigmas against women and the way women communicate.

Due to the lack of existing research into this subject in folkloristics, a large portion of theoretical literature used in this study came from other disciplines such as psychology, anthropology, sociology, philosophy and even law. While all these fields offer valuable insights into gossip, they commonly view gossip from an outsider's perspective, or, in other words, the etic view, and leave the emic considerations without attention. In this thesis, I draw attention to the potential for gossip as a genre to be further studied in folkloristics which could offer a complementary, emic perspective. This research could then be used as an example and a starting point for future folkloristic works on gossip.

Lisa 1. Esialgne küsitluskava

1. Millised mõtted ja tunded tekivad Sul seoses sõnaga *klatš*?
2. Kui peaksid selgitama, mis klatšimine on, siis mida ütleksid?
3. Milline on Sinu arvates „tüüpiline“ klatšija?
4. Missugune roll on klatšil Sinu elus?
5. Mis Sa arvad, miks üldse klatšitakse?
6. Mis vahe on klatšil ja niisama teistest rääkimisel? (Kui on vahet)
7. Mis teiste elude juures kõige huvitavam Sinu arvates on?
8. (Kui üldse oled, siis) milliseid erinevuseid oled täheldanud naiste ja meeste räägitavas klatšis/selle esitamisesviisis?
9. Kui mõtled oma vestlustele sõpradega, siis kui suur osa teie vestlustest keerleb sotsiaalsete suhete ümber?
10. Miks on/ei ole tähtis teistest inimestest rääkida?

Lisa 2. Instagramis jagatud üleskutse osaleda intervjuus

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Selinda Marie Rosalie Särev,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„„Kas sul *goss*’i on?“ ehk klatšist noorte eesti naiste eludes“,

mille juhendaja on Anastasiya Astapova,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons’i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Selinda Marie Rosalie Särev

30.05.2024